

Lapsen toisen äidinkielen tukeminen kotona ja päivähoidossa

Emilia Pannula

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma
Syyslukukausi 2016
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Emilia Pannula. 2016. Lapsen toisen äidinkielen tukeminen kotona ja päivähoidossa. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 43 sivua.

Tutkimuksessa tarkasteltiin lapsen toisen äidinkielen tukemisen tapoja kotona ja päivähoidossa vanhempien näkökulmasta. Aiheen valintaan johti viime vuosien lisääntyneestä maahanmuutosta seurannut väestön kielellinen ja kulttuurinen monimuotoistuminen sekä henkilökohtainen kiinnostus.

Tutkimus toteutettiin laadullisena ja aineistonkeruumenetelmänä hyödynnettiin puolistrukturoitua temahaastattelua. Informanteina toimivat kaksikielisten lasten vanhemmat, tarkemmin sanottuna heidän äitinsä. Haastattelut toteutettiin osittain perheiden kotona Jyvässeudulla ja osittain yliopiston tiloissa.

Tutkimustulosten perusteella vanhemmat käyttävät monipuolisesti erilaisia tukemisen tapoja lapsen toisen äidinkielen kehityksen tukemiseksi. Toiminta painottuu pääasiassa kotikontekstiin sekä muihin kielellisiin ympäristöihin, joihin vanhemmat ovat tarkoituksellisesti hakeutuneet vahvistaakseen vähemmistökielen asemaa. Päivähoidon osuus tuen tarjoamisessa jäi varsin vähäiseksi.

Osaltaan tukeen liittyvä epätasapaino kodin ja päivähoidon välillä selittyy päivähoidon ryhmien kielellisellä monimuotoisuudella sekä rajallisilla resursseilla. Tämä toimintamalli pohjautuu myös virallisten asiakirjojen, kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) linjaukseen siitä, että vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen toisen äidinkielen tukemisessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 48). Kuitenkin, jotta lapsen kaksikielisyys ja -kulttuurisuus kehittyisivät parhaalla mahdollisella tavalla, olisi tuen ulotuttava lapsen kaikkiin elinympäristöihin, myös päivähoitoon.

Asiasanat: toinen äidinkieli, kielen kehitys, tukemisen tavat, vanhemmat, koti, päivähoito.

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	KAKSIKIELINEN LAPSI KOTONA	7
	2.1 Kaksikielisyiden määritelmät	7
	2.2 Kaksikielisen lapsen vanhemmuus	8
	2.2.1 Monikulttuurisesta parista kaksikieliseksi perheeksi.....	8
	2.2.2 Päätös kaksikielisestä kasvatuksesta.....	9
	2.2.3 Kielistrategian valinta.....	10
3	LAPSEN KIELEN KEHITYS	13
	3.1 Esikielellinen vaihe	13
	3.2 Kielen kehitys äänteistä kertovaan puheeseen.....	14
	3.3 Kaksikielisen lapsen kielen kehitys.....	16
4	KAKSIKIELINEN LAPSI PÄIVÄHOIDOSSA.....	19
	4.1 Kaksikielisyiden tukeminen.....	19
	4.1.1 Valtakunnalliset asiakirjat.....	19
	4.1.2 Päivähoitopaikan valinta	20
	4.1.3 Toisen äidinkielen kehitystä tukevat toimintatavat	21
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET	23
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
	6.1 Aineistonkeruu.....	24
	6.2 Laadullinen tutkimusote ja puolistrukturoitu teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	25
	6.3 Aineiston analyysi.....	26
	6.4 Eettiset ratkaisut.....	28
7	LAPSEN TOISEN ÄIDINKIELEN TUKEMINEN KOTONA JA PÄIVÄHOIDOSSA	31
	7.1 Toisen äidinkielen tukeminen perheessä.....	32
	7.1.1 Perustelut päätökselle	32
	7.1.2 Kielistrategian valinta.....	34
	7.1.3 Toisen äidinkielen tukemisen tavat.....	35
	7.1.4 Tuen saatavuuteen liittyvät tekijät.....	38

7.2 Toisen äidinkielen tukeminen päivähoitossa	39
7.2.1 Henkilöstön suhtautuminen lapsen kaksikielisyyteen.....	39
7.2.2 Toisen äidinkielen tukemisen tavat.....	40
7.2.3 Tyytyväisyys päivähoiton toimintaan	41
8 POHDINTA.....	43
8.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	43
8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet.....	48
LÄHTEET.....	51
LIITTEET.....	54

1 JOHDANTO

Kaksikielisyys on vanha ja varsin yleinen ilmiö, etenkin maailmanlaajuisesti katsottuna. On arvioitu, että noin puolet maailman asukkaista on ainakin osittain kaksikielisiä (Hassinen 2005, 11). Myös Suomi on yhteiskunnallisesti tarkasteltuna kaksikielinen maa. Nykyisin aihe on yhä enemmän ajankohtainen liisääntyneen maahanmuuton, ja siitä seuranneen väestön kielellisen ja kulttuurisen monimuotoistumisen vuoksi. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa asui vuoden 2015 lopussa lähes 230 000 ulkomaan kansalaista. Verrattuna edellisvuoteen 2014, ulkomaan kansalaisten määrä kasvoi runsaalla 10 000 henkilöllä, jolloin ulkomaan kansalaisten kokonaisuus väestöstä nousi lopulta 4,2 prosenttiin. (Tilastokeskus, 2015.)

Aiheen valintani pohjautuu ilmiön ajankohtaisuuden lisäksi myös omiin henkilökohtaisiin kokemuksiini monikulttuurisessa parisuhteessa tapahtuvasta kielellisestä vuorovaikutuksesta. Tietämykseni aiheesta on kuitenkin toistaiseksi vähäistä, ja haluaisin kehittää taitojani, jotta osaisin huomioida nämä lapset ja perheet tulevassa työssäni varhaiskasvatuksen parissa mahdollisimman hyvin.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan lapsen toisen äidinkielen tukemisen tapoja koti- ja päivähoitokonteksteissa kaksikielisten lasten vanhempien näkökulmasta. Kaikki tämän tutkimuksen perheiden lapsista ovat omaksuneet kaksikielisuuden Hassisen (2005) määrittelemällä simultaanisella menetelmällä, jolla tarkoitetaan sitä, että kielten oppiminen on alkanut joko syntymästä tai ennen lapsen kolmatta ikävuotta (Hassinen 2005, 17). Toinen oleellinen kaksikielisyyteen liittyvä määritelmä on kielten välinen dominanssi, jolla tarkoitetaan, että toinen lapsen äidinkielistä on toista vahvempi. Usein tuo kieli on se ympäristön kieli, jota lapsi kuulee ja käyttää eniten, kuten tutkimusperheiden tapauksessa suomi. (Hassinen 2005, 18; Grosjean 2010, 191-192.)

Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena on tutustua vanhempien käyttämiin keinoihin lapsen toisen äidinkielen tukemiseksi. Miten vanhemmat perus-

televat päätöstään kasvattaa lapsistaan kaksikielisiä ja millaiseksi heidän kieli-strategiansa on muotoutunut? Millaisia konkreettisia tukikeinoja he käyttävät? Entä millaisia tekijöitä tuen saatavuuteen liittyy?

Toisena tutkimustavoitteena on kuulla vanhempien ajatuksia siitä, millä tavoin päivähoito on huomioinut lapsen kaksikielisyyden sekä millaisia keinoja toisen kielen tukemiseen käytetään. Lopuksi esittelen vielä vanhempien jakamia tyytyväisyyden aiheita ja kehityksen kohteita päivähoidon toimintatapoja kohtaan.

2 KAKSIKIELINEN LAPSI KOTONA

2.1 Kaksikielisuuden määritelmät

Hassisen (2005) mukaan kaksikielisyyttä voidaan määritellä muun muassa kielten omaksumisiin- ja menetelmän, kielten tason sekä käyttäytymisen ja samaistumisen perusteella. Lähes syntymästä omaksutusta, *simultaanista kaksikielisuudesta* voidaan puhua, kun lapsi omaksuu kaksi kieltä samanaikaisesti ennen kolmatta ikävuottaan. Peräkkäinen eli *suksessiivinen kaksikielisyys* taas tarkoittaa vähän myöhemmin eli kolmannen ikävuoden jälkeen kehittynyttä kaksikielisyyttä. Mikäli lapsi omaksuu kaksi kieltä myöhemmässä iässä 7-12 ikävuodesta ylöspäin, kyseessä on *subordinatiivinen kaksikielisyys*. (Hassinen 2005, 17.) Näistä keskityn omassa tutkimuksessani simultaaniin kaksikielisyyteen, sillä kohteena ovat varhaiskasvatukseen lapset, joiden kahden kielen omaksuminen on alkanut syntymästä.

Kaksikielisuuden omaksumismenetelmä riippuu siitä, omaksuuko lapsi kaksi kieltään kotona vai eri ympäristöissä. Osa lapsista omaksuu luonnostaan kotona sekä äidin- että isänkielen, kun taas toiset oppivat kotona yhden ja kodin ulkopuolisessa ympäristössä toisen kielen. Ihanteellisena pidetään tilannetta, jossa kaksikielisyys on taitajalleen hyödyksi kommunikaation lisäksi myös laajemmalti tarkasteltuna. (Hassinen 2005, 17.) Nykyisin monen kielen ja kulttuurin hallinta katsotaan eduksi esimerkiksi kansainvälistyneessä työelämässä.

Kaksikielisen henkilön kielet kehittyvät vain harvoin täysin samantasoisiksi, ja tällöin puhutaan toisen kielen olevan *dominoivampi* eli vahvempi. Erityisen yleistä tämä on silloin, kun lapsi omaksuu kieltä simultaanisti. Dominoivaksi kieleksi kehittyy usein ympäristön kieli, jota lapsi luonnostaan kuulee tai käyttää enemmän. (Hassinen 2005, 18; Grosjean 2010, 191-192.) Haastattelemieni perheiden tapauksessa tämä kieli on suomi. Dominanssi usein muuttuu lapsen kasvaessa tai käyttötilanteen mukaan. Esimerkiksi kotona lapsi saattaa käyttää enemmän isän tai isän kieltä ja päiväkodissa taas suosia leikkitovereiden kanssa suomea.

2.2 Kaksikielisen lapsen vanhemmuus

2.2.1 Monikulttuurisesta parista kaksikieliseksi perheeksi

Tuleva kumppani on mahdollista kohdata mitä erilaisimmissa tilanteissa ja paikoissa. Nykyaikana liikkuminen maasta toiseen on helppoa, ja tämä on lisännyt myös suomalaisten ja ulkomailta kotoisin olevien välillä solmittujen liittojen yleisyyttä. Ulkomaalaiseen kumppaniin on saatettu tutustua työn tai lomamatkan merkeissä tai vaikkapa Internetin keskustelupalstoilla. Vuonna 2015 Suomessa solmittiin 3 800 sellaista kansainvälistä avioliittoa, joissa Suomessa vakituisesti asuva Suomen kansalainen meni ulkomaan kansalaisen kanssa naimisiin (Tilastokeskus, 2015). Avioliitossa elävistä suomalaisista runsaat kolme prosenttia elää kahden kulttuurin avioliitossa (Lainiala & Säävälä 2012, 16).

Osa kaksikulttuurisista liitoista solmitaan Suomessa jo asuvien ihmisten kesken, osa puolisoista muuttaa vasta parisuhteen seurauksena Suomeen. Puhuttaessa kaksikulttuurisesta parista, termi "kaksikulttuurisuus" viittaa siihen, että puoliset ovat kasvaneet erilaisissa yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa olosuhteissa. Usein nämä parit puhuvat äidinkielenään eri kieliä ja ainakin toinen on kokenut maahanmuuton elämässään. (Lainiala & Säävälä 2012, 17.) Näin on myös haastattemieni perheiden kohdalla.

Kun kaksikulttuuriseen parisuhteeseen syntyy lapsi, muodostuu kaksikulttuurinen perhe. Perhe on yksi sosiaalisen elämän perusyksiköistä, joka toimii myös lasten ensimmäisenä ja usein tärkeimpänä kielellisenä oppimisympäristönä (Pietikäinen, Dufta & Mäntylä 2010, 11). Perhe tarjoaa sekä tukea että palautetta lapsen kielen käytöstä. Myöhemmin ulkomaailman avautuessa lapselle hänelle kehittyy kyky tunnistaa, millainen kielenkäyttö on hyväksyttyä missäkin tilanteessa. Jos ympäristö torjuu lapsen toisen kielen "nolona" esimerkiksi koulussa, hän oppii rajoittamaan kielen käytön ainoastaan kotiolosuhteisiin. Jos ilmapiiiri taas on kannustava, esittelee lapsi mielellään kielitaitojaan osallistumalla keskusteluihin, joissa käytetään hänen osaamaansa vähemmistökieltä. (Teiss 2007, 17.)

2.2.2 Päätös kaksikielisestä kasvatuksesta

Viimeistään esikoisen synnyttyä, ellei jo raskausaikana, kahta eri kieltä puhuvien vanhempien tulee aika päättää lapsensa kielikasvatuksesta. Tuomisen (1999) tutkimuksessa suurin osa vanhemmista kertoi haluavansa siirtää jälkeläisilleen oman kielensä, mutta kokevansa sen helpommin sanotuksi kuin tehdyksi. Erityisen vaikeaa on siirtää vähemmistökieltä, jota lapset eivät juurikaan kuule muissa elinympäristöissään. (Tuominen 1999, 59.)

De Houwerin (2009) mukaan aiemmin keskenään yksikielisestä parista saattaa esikoisen syntymän johdosta muotoutua luonnostaan kaksikielinen, kukin omaa äidinkieltään lapselleen puhuva perhe. Joskus taas pari on jo entuudestaan kaksikielinen, jolloin lapsen syntymällä ei välttämättä ole suurta vaikutusta parin toimintatapoihin. (De Houwer 2009, 4.) Omalta taustaltaan kaksikielisten vanhempien tulee kuitenkin päättää, millä kielellä he tulevat kommunikoidaan lapsensa kanssa (Baker 2000, 68). Usein kieli valikoituu sen luontevuuden mukaan, eikä varsinaista päätöstä tarvitse edes tehdä.

Kaksikielisyys voi näyttäytyä joko itsestään selvänä kasvatustapana tai tietoisena valintana, jonka eduista ja haitoista keskustellaan jo ennen lapsen syntymää (De Houwer 2009, 4). Pillerin (2002) mukaan päätös kaksikielisestä kasvatuksesta saattaa perustua esimerkiksi parin vanhoihin tottumuksiin tai kompensatioon, jolloin yhteiseksi kieleksi sovitaan kauempaan kotimaastaan asuvan kumppanin äidinkieli (Piller 2002, 137; 142). Tuomisen (1999) mukaan myös lasten omat mieltymykset ovat merkittävässä roolissa; toisaalta he saattavat protestoida vanhempien kielivaatimuksia vastaan mutta nauttia kuitenkin "salakielinä" näyttäytyvän vähemmistökielen käytöstä (Tuominen 1999, 10-11). Lisäksi kielivalinta muokkautuu sisarusten välisessä vuorovaikutuksessa sekä muissa sosiaalisissa suhteissa sukulaisiin ja muihin tuttaviiin. Tyypillistä on, että kaksikielinen vanhempi saattaa suosia yhtä kieltä hellyydenosoituksiin, kun taas toinen voi toimia paremmin esimerkiksi rajojen asettamisessa. (Baker 2011, 98.)

2.2.3 Kielistrategian valinta

Nykyisin yhä useampi lapsi Suomessa kasvaa ympäristössä, jossa hänellä on mahdollisuus kehittyä kaksikieliseksi valtakielellä ja jollakin epävirallisella vähemmistökielellä. Kaksikielisessä perheessä sen kullakin jäsenellä on omat kielelliset repertoaarinsa, joiden käyttöön yksilölliset ja yhteisölliset prosessit vaikuttavat. (Pietikäinen, Dufta & Mäntylä 2010, 11.) Koska yhteiskunta tai sen instituutiot, kuten päiväkodit ja koulut, eivät välttämättä tue kaikkine näiden kielten kehitystä, on vanhempien käyttämä kasvatusmalli lasten kaksikielisyyden kehittymisen kannalta tärkeää. Tämän vuoksi vanhempien käyttämiä kasvatusmalleja on syytä tarkastella lähemmin. (Morris & Korpijaakko-Huuhka 2009, 15-16.)

Bakerin (2000) mukaan kaksikieliseen kasvatusmalliin päätyneet vanhemmat voivat valita kolmen eri strategian välillä. Niistä ensimmäinen on niin kutsuttu yksi vanhempi-yksi kieli- menetelmä (*one person – one language*, tunnettu myös lyhenteellä OPOL), jossa kumpikin vanhempi puhuu lapselleen johdonmukaisesti omaa äidinkieltään. Toisen strategian mukaan vanhemmat puhuvat lapselle yhtä kieltä kotona, ja toisen kielen lapsi oppii kodin ulkopuolella esimerkiksi päivähoitossa (*one environment – one language*) Kolmannessa ja viimeisessä lähestymistavassa nähdään parhaaksi, että molemmat vanhemmat puhuvat perheen molempia kieliä lapsilleen (*mixed language*). (Baker 2000, 17.)

Morris & Korpijaakko-Huuhdan (2009) mukaan varhaisen kaksikielisyyden tutkimuksessa (Leopold, 1954; Volterra & Taeshner, 1980) mutta myös nykypäivänä (Hassinen, 2005; Baker 2011) yksi henkilö-yksi kieli – kasvatusmalli on nähty parhaaksi lähestymistavaksi kaksikielisyyden kehittymiselle (Morris & Korpijaakko-Huuhka 2009, 16). Yksi henkilö-yksi kieli -kasvatusmalli ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton, ja sen luonteva toteuttaminen saattaa olla haastavaa vanhemmille, jotka usein ovat ympäristössään ainoita vähemmistökielen käyttäjiä (Juan-Garau & Pérez-Vidal 2001, 60). Tämän vuoksi vanhempien olisi hyvä olla tietoisia siitä, miten kaksikielisyyden kanssa tulisi toimia, mitä ongelmia mahdollisesti ilmenee ja kuinka niistä selvittää (Hassinen 2005, 13).

Ensimmäisiä kielihaasteita, joita yksi kieli-yksi henkilö-kasvatusmallin valinneet vanhemmat usein kohtaavat, on tilanne, jossa lapsi vastaa puheeseen toisen vanhemman äidinkielellä (Teiss 2007, 18). Juan-Garau & Pérez-Vidalin (2001) mukaan kaksikielisten lasten vanhemmat voivat näissä tilanteissa päätyä joko yksi- tai kaksikielisen vuorovaikutuskontekstin valintaan. Toisin sanoen, he voivat valita, esittäytyvätkö lapselle yksi- vai kaksikielisenä keskustelukumppanina. (Juan-Garau & Pérez-Vidal 2001, 61.)

Mikäli vanhempi päätyy yksikielisen vuorovaikutuskontekstin valintaan, hänen tulee esittää, ettei ymmärtänyt lapsen ilmaisua ja jättää reagoimatta tämän vuorovaikutusyriytykseen. Tavoitteena on saada lapsi huomaamaan itsenäisesti "väärän" viestintäkielen käyttö ja käyttämään kunkin vanhemman kanssa vain tämän omaa äidinkieltä. Kielen vaihdot eivät näin ollen ole sallittuja. (Morris & Korpijaakko-Huuhka 2009, 16.) Tämä strategia saattaa kuitenkin osoittautua haasteelliseksi alle 2-vuotiaan lapsen kanssa, sillä hän ei välttämättä ymmärrä kielivalintansa olleen syynä kommunikoinnin katkeamiselle vaan kuvittelee lausuneensa sanan väärin tai liian hiljaa (Morris & Korpijaakko-Huuhka 2009, 17).

Kaksikielisen vuorovaikutuskontekstin valinnut vanhempi voi reagoida lapsen kielen vaihtoon jatkamalla keskustelua omalla kielellään, tarjoten samalla käännöksen tämän käyttämälle sanalle tai vastaavasti "arvaamalla" ilmauksen sisällön omalla kielellään (Morris & Korpijaakko-Huuhka 2009, 16). Jos lapsi sanoo esimerkiksi sanan "flower", vanhempi voi vastata "Ai, tarkoittiko sinä kukkaa?" Näin vanhempi kannustaa lasta kaksikieliseen vuorovaikutukseen ja hyväksyy lapsen kontaktinotot molemmilla kielillä, jopa niin että hän itse vaihtaa keskustelukieltä lapsen aloitteesta (Juan-Garau & Pérez-Vidal 2001, 61).

Yksi henkilö- yksi kieli- periaatteen toteuttamista hankaloittavat lapsen kielen vaihdon lisäksi myös sosiaaliset vuorovaikutustilanteet, joissa on läsnä keskenään eri kieliä puhuvia henkilöitä (Teiss 2007, 18). Jos vierailulle saapuvat esimerkiksi perheen äidin kiinankieliset vanhemmat, kommunikointikielen voi luonnostaan ajatella vaihtuvan kiinaksi. Mutta mitä jos perheen isä ei osaa kiinaa tai lapset kieltäytyvät puhumasta muuta kuin suomea?

Vähemmistökielen kehitykseen vaikuttaa sen saama yhteiskunnallinen status, joka voi joko edesauttaa tai jarruttaa aktiivisen kaksikielisyyden kehitystä (Teiss 2007, 19). Halmeen & Vatajan (2011) mukaan toisen äidinkielen ylläpidon merkitystä ei usein kyseenalaisteta, mikäli se on kansainvälisesti tunnustetussa asemassa, kuten englanti tai paikallisesti virallisessa asemassa, kuten Suomessa ruotsi. Lisäksi etnisen yhteisön koko saattaa olla yhteyksissä palveluiden saatavuuteen ja niiden laajuuteen. (Halme & Vataja 2011, 17; 23.) De Houwerin (2009) mukaan perheiden luomat selkeät ja johdonmukaiset säännöt ennustavat erityisen onnistunutta kielten siirtoa (De Houwer 2009, 71).

3 LAPSEN KIELEN KEHITYS

3.1 Esikielellinen vaihe

Laakson (2014) mukaan lapsella on havaittu olevan luontaisia valmiuksia reagoida sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Jo vastasyntynyt jäljittelee kasvoniilmeitä ja matkii yksinkertaista ääntelyä pyrkiessään ottamaan kontaktia vanhempiinsa. Lapsen kielen kehitys voidaan jakaa esikielelliseen ja kielelliseen kehitykseen. Lapsen esikielellisellä kehityksellä viitataan ajanjaksoon, joka alkaa lapsen syntymästä ja päättyy puheen vakiintuessa lapsen pääviestintämuodoksi. (Laakso 2014, 25; 31.)

Ensimmäinen esikielellinen kehitysvaihe, toiselta nimeltään kahdenvälinen tai ei-tavoitteellinen viestintä, ulottuu syntymästä noin 5-6 kuukauden ikään. Tämä kehitysvaihe perustuu pääosin vanhemman ja lapsen väliseen kasvokkain tapahtuvaan vuorovaikutukseen, jossa osapuolet jäljittelevät toistensa kommunikatiivisia ilmauksia. Viestintätapahtumat ovat kestoiltaan lyhyitä mutta niissä välittyy selvästi lapsen rooli aktiivisena ja oma-aloitteisena keskustelukumppanina. (Laakso 2014, 31.)

Esikielellisen kehityksen toiseen, "kolmenväliseen" vaiheeseen siirryttäessä 6-8 kuukauden iässä lapsen kommunikaatio alkaa kohdistua myös ympäristön muihin kohteisiin, kuten esineisiin. Lapsi alkaa siis suuntaamaan vuorovaikutustaan myös kolmannelle osapuolelle, siinä missä aiemmin äiti tai isä saivat hänen jakamattoman huomionsa. (Laakso 2014, 32.) Leikkituokiossa tämä voi näyttäytyä esimerkiksi tilanteena, jossa ovat samanaikaisesti läsnä äiti, vauva ja lapsen kädessä oleva helistin.

Kolmas ja viimeinen esikehityksen vaihe menee osittain rinnakkain edellisen vaiheen kanssa. 12-24 kuukauden iässä lapsen puheenkehitys on vilkasta, ja lapsi käyttää sanojen rinnalla edelleen aiemmin oppimiaan esikielellisen kommunikaation taitoja. Eleet, ilmeet, kehon asennot sekä lapsen hoitajalleen välittämät tunneviestit, kuten itku, säilyvät edelleen tärkeinä viestintäkeinoina myös myöhemmin lapsen puheen alkaessa toimia pääviestimenä. (Laakso 2014, 33.)

3.2 Kielen kehitys äänteistä kertovaan puheeseen

Kielen kuvaaminen yhtenä kokonaisuutena on käytännössä mahdotonta. Tämän vuoksi on järkevää jakaa kielen kehityksen kuvaus eri rakennetasoihin, joita ovat puheäänteet, sanat ja niiden taivutus sekä taivutetuista sanoista lopulta muodostuvat lauseet. (Lyytinen 2014, 52.) Kaikkien lasten, niin yksi-, kaksi- kuin monikielistenkin, kielen omaksuminen etenee suunnilleen samalla tavalla, asteittain (Hassinen 2005, 81). Seuraavassa esittelen lyhyesti Lyytisen (2014) mukaan lapsen kielen kehitystä alkaen vastasyntyneen ensimmäisistä ääntelyistä päättyen 6-vuotiaan lapsen kertovaan puheeseen.

Varhaisen ääntelyn kehitys edellyttää aivojen riittävää kypsyyttä sekä siihen liittyvää hermoverkkojen järjestymistä. Pieni vauva oppii pian syntymänsä jälkeen erottamaan ympäristöstään kielen ominaispiirteitä, kuten äänteiden keskoja, painotuksia, puheen sävelkorkeutta sekä rytmiä. Lapsen varhainen sosiaalinen suuntautuminen herättää aikuisissa vaistonvaraista vanhemmuutta, joka muovaa heidän äänensävyään ja käyttäytymistään vuorovaikutustilanteeseen sopivaksi (Lyytinen 2014, 52-53).

Vastasyntyneen ääntely koostuu aluksi itkuäänistä ja niin sanotuista vegetatiivisista ääntelyistä, kuten haukottelusta tai aivastelusta. Lapsen saavuttaessa puolen vuoden iän hän alkaa hahmottaa kielen säännönmukaisuuksia, minkä seurauksena hänen äännevarastonsa muokkautuu vastaamaan ympäristössä päivittäin käytettäviä äänteitä. Hiljalleen lapsen ääntely kehittyy yhtäjaksoiseksi niin, että se muodostuu esimerkiksi aa-, ii- tai ää-tyyppisistä äänteistä. Noin 6-7 kuukauden iässä lapsi aloittaa kanonisen jokeltelun toistaen konsonantti-vokaalitusarjoja, kuten ma-ma-ma tai ba-ba-ba. Koska lapsen saama ääntely alkaa muistuttaa sanoja, aikuiset ovat taipuvaisia antamaan merkityksiä jokeltelulle ja vastaamaan siihen. (Lyytinen 2015, 53-54.)

Nopeinta äänteiden kehitys on ensimmäisen ja toisen ikävuoden aikana. Vokaalien tuottaminen on varhaisinta niiden helppouden vuoksi, ja kolmen vuoden iän saavuttaessaan lapsi hallitsee käytännössä kaikki aikuisen puheessa esiintyvät vokaalit. Sen sijaan konsonanttien oikea ääntäminen vakiintuu usein vasta neljän, viiden vuoden iässä. (Lyytinen 2014, 54.)

Lapsi kykenee ymmärtämään kieltä ensimmäisen ikävuotensa lopussa, minkä jälkeen hän alkaa vastata siihen kommunikatiivisia eleitä käyttäen ja lopulta myös kielen keinoin. Alle kaksivuotiaat ymmärtävät paljon enemmän ilmaisuja kuin vielä itse pystyvät tuottamaan. Ymmärtäminen on tiiviisti yhteydessä toimintaan; kun lasta pyydetään vaikkapa istumaan, hän ymmärtää ensin pyynnön ja sitten toimii kehotetulla tavalla (Lyytinen 2014, 54-55).

Toisen ikävuoden lopulla lapsi alkaa ymmärtää kielen säännönmukaisuuksia sekä sen merkityksen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Aluksi lapsen käyttämät sanat ovat sidoksissa tiettyihin kohteisiin. (Lyytinen 2014, 55.) Esimerkiksi kissa saattaa tarkoittaa lapselle vain perheen omaa lemmikkiä, eikä kissoja yleisenä luokkana. Kuitenkin lapsi osaa usein erottaa kissan muiden eläinten kuvista eikä sekoita sitä esimerkiksi koiraan.

Sanavarasto laajenee hyvin yksilöllisesti; osalla kaksivuotiaista sanavarasto käsittää vain muutaman sanan, siinä missä osalla saman ikäisistä on muutaman sadan laajuinen käyttösanasto hallussaan. Kolmivuotias lapsi oppii uusia sanoja päivittäin. Kuuden vuoden iän saavuttaessaan lapsella on yleensä käytössään jo suhteellisen laaja, yli 10 000 sanan sanavarasto. (Lyytinen 2014, 55.)

Ennen sanojen yhdistämisen alkua noin 18-24 kuukauden iässä, lapsen tulee oppia erottelemaan ilmaisussaan tarvittavat sanat sekä tuntea tarvittavat säännöt. Ensimmäiset kaksisanaiset yhdistelmät muodostuvat ydinsanasta sekä jostain muusta lapsen sanavarastoon kuuluvasta sanasta, esimerkiksi "isi" ja "anna". Tärkeintä on merkityssisällön välittäminen; tässä vaiheessa lapsi sekoittaa vielä puheessaan huoletta perusmuotoisia ja taivutettuja sanoja. (Lyytinen 2014, 57.)

2-3 vuoden iälle on tyypillistä lauserakenteiden käytön sekä sanavartaloitten taivutusmuotojen opettelu. Koska lapsi ei ymmärrä vielä suomen kielen astevaihtelua, puheessa vilisee ilmauksia, kuten "käsit" ("kädet") tai "jalkan" ("jalan"). Nämä kokeilut kertovat lapsen halusta muokata itsenäisesti kieltä. Vähitellen lapsi oppii oikeat taivutusmuodot ja alkaa noudattaa yhä enemmän suomen kielen säännöstöä. (Lyytinen 2014, 58-59).

Kolmi-nelivuotiaana lapsi osaa muodostaa muun muassa käsky-, kielto ja kysymyslauseita. Viisivuotiaan puheeseen mukaan ovat tulleet yleensä kaikki suomen kielten sivu- ja peruslausetyypit. Saman ikäisenä lapsi hallitsee pääosin myös taivutusjärjestelmämme tärkeimmät piirteet, mutta sääntöjen yhdistämisen, muokkaamisen ja poikkeuksien oppimisen prosessi jatkuu edelleen kouluikässä (Lyytinen 2014, 57-58).

Ensimmäiset askeleet tarinankerrontaan lapsi ottaa toisen ikävuoden aikana. Tällöin aikuinen lähinnä sanoittaa lapsen tekemiä havaintoja mutta lapsi on kuitenkin aktiivisessa roolissa keskustelun aloittajana. Aiheet nousevat usein esiin menneistä, lapselle merkityksellistä tapahtumista, joita hän muistelee. (Lyytinen 2014, 62.)

Spontaanisti kerrottujen tarinoiden pituus ja yksityiskohtien määrä lisääntyvät 3-5-vuotiailla. Kolmevuotiaat yhdistävät keskimäärin kaksi tapahtumaa tarinaansa. Neljävuotiaiden tarinat koostuvat jo useammista tapahtumista, mutta niille tyypillistä on ”ylihyppely” eli joidenkin tarinan kannalta oleellisten asioiden kertomatta jättäminen. Viisivuotiaan taidot ovat jo niin kehittyneet, että hän pystyy kertomaan johdonmukaisen lyhyen tarinan. Kuusivuotias osaa toistaa niin yksityiskohdat, alun, keskikohdan sekä lopun. (Lyytinen 2014, 64.)

3.3 Kaksikielisen lapsen kielen kehitys

Kaksikielisen lapsen voidaan ajatella omaksuvan äidinkielenä kaksikielisyuden ilman opiskelua (Hassinen 2005, 37). Lapsen ja vanhemman välisen kommunikoinnin kehitys käynnistyykin usein jo odotusaikana. Lapsi omaksuu vanhemmiltaan ja muulta lähiympäristöltään kielellisen vuorovaikutuksen avulla asenteita, arvoja sekä perheelle tyypillisiä olemisen tapoja. Kaksikielisellä lapsella kielen käyttötavat vaihtelevat ja siksi olisikin tärkeää, että lapsella olisi tarve molempien kielensä käyttöön ja saisi kehittää niitä eteenpäin laadukkaassa viirkeympäristössä. (Teiss 2007, 17.)

Aluksi lapsen kielellisen ilmaisuuden kenttänä toimivat omat vanhemmat ja muut läheiset ihmissuhteet. De Houwerin (2009) mukaan kaksikielinen lapsi

aloittaa jokeltelun noin 6 kuukauden iässä, mikä luo perustaa puheen kehitykselle. Ensimmäisen elinvuotensa lopulla hän osaa tunnistaa jo useita sanoja ja sanontoja molemmilla kuulemillaan kielillä. Pian tämän jälkeen lapsi alkaa muukailla oikeita sanoja muodostaen eräänlaista leikkipuhetta, jolloin jokeltelu jää luonnollisesti pois. Erityisen nopeaa sanaston kehitys on 1,5-2-vuoden iässä, minkä jälkeen lapsi oppii hiljalleen muodostamaan myös kaksi- tai kolmisanaisia lauseita. (De Houwer 2009, 4.)

Kahden ja kolmen ikävuoden välissä puheen tuottaminen laajenee usein käsittämään neljästä kuuteen sanaan sisältäviä lauseita. Samoihin aikoihin kaksikielisen lapsen puhe alkaa tavallisesti olla ymmärrettävää myös perheen ulkopuolisille. Sivu- ja päälauseet tulevat mukaan puheeseen lapsen ollessa noin neljävuotias. (De Houwer 2009, 4.)

Viimeinen tärkeä varhaislapsuuden kehitysvaihe asettuu lapsen viisivuotiasyntympäivien tienoille, jolloin usein opitaan tarinankerronta ja siihen liittyvä lauseiden yhdistäminen. Tämän jälkeenkään lapsen kielen kehitys ei luonnollisesti pysähdy, vaan kaksikielinen lapsi oppii jatkuvasti uusia sanoja, monimutkaisempia lauserakenteita ja tarinankerronnallisia ilmaisuja molemmilla kielillään. (De Houwer 2009, 5.)

Jotta lapsi omaksuisi menestyksekkäästi kaksi kieltä, hänen täytyy sekä oppia erottamaan kielet toisistaan että hallita ymmärtäminen ja puhuminen molemmilla kielillä. (Baker 2009, 95). Kielten eriytymisen prosessi eli kummankin kielen asteittainen omaksuminen käynnistyy varhain, jopa raskausaikana. Vastasyntyneet osaavat jo erottaa äitinsä puheen muiden ympäristön äänien seasta. (Baker 2009, 95).

Boschin ja Sebastián-Gallésin (1997) tutkimuksessa 4-5-kuukautisten kaksikielisten vauvojen todettiin erottavan vanhempiensa puhumat kielet kielistä, joita he eivät olleet aiemmin kuulleet (Bosch & Sebastián-Gallés 1997, 29). 10 kuukauden ikäisenä lapsi käyttää molempien kielen sanoja, ja saavutettuaan noin 14 kuukauden iän hän osaa osoittaa puheensa oikealla kielellä oikealle aikuiselle. Kahden vuoden iässä kielet ovat eriytyneet jo niin, ettei taaperon kielenkäytössä voida nähdä viitteitä toisesta kielestä. (De Houwer 2009, 72.)

On tavallista, että kaksikielisten lasten ajatellaan kehittyvän kielellisesti myöhemmin verrattuna yksikielisiin lapsiin. Kuitenkin tutkimusten mukaan pienillä lapsilla on luonnollinen valmius oppia kahta kieltä samanaikaisesti heti syntymästään, eikä sen olla itsessään nähty lisäävän kielellisten erityisvaikeuksien riskiä (Baker 2011, 11; Ahonen, Määttä, Meronen & Lyytinen 2014, 83). Lisäksi kaksikielisten lasten kielen kehitysvaiheiden on havaittu olevan hyvin samankaltaisia yksikielisten lasten kanssa (Ahonen, Määttä, Meronen & Lyytinen 2014, 83; Baker 2000, 72). De Houwer (2009) muistuttaa, että kielen kehitykseen vaikuttavat suuresti lasten yksilölliset taipumukset, jolloin erot kaksi- ja ja yksikielisten lasten välillä vaihtelevat samalla tavoin kuin erot yksikielisten lasten välillä (De Houwer 2009, 6).

4 KAKSIKIELINEN LAPSI PÄIVÄHOIDOSSA

4.1 Kaksikielisuuden tukeminen

4.1.1 Valtakunnalliset asiakirjat

Jotta lapsen kaksikielisyys ja -kulttuurisuus kehittyisivät parhaalla mahdollisella tavalla, on tuen ulotuttava lapsen kaikkiin elinympäristöihin, myös päivähoidon. Lapsen oikeus omaan kieleen, kulttuuriin ja uskontoon on turvattu muun muassa Suomen perustuslain (1991) artiklassa 17 sekä Lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) kohdassa 30. Uuden varhaiskasvatuslain (580/2015) mukaan varhaiskasvatuksen tulee antaa lapsille valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee toimia yhdessä lapsen sekä lapsen huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen huoltajia kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 2015, 2a6 ; 2a10.)

Varhaiskasvatussuunnitelman (2016) mukaan jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa sekä oman kulttuuripiirinsä että suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. Varhaiskasvatuksessa on otettava huomioon kielitietoisuuden käsite eli se, että kieliä on kaikkialla ja että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Henkilökunnan ja vanhempien tulee keskustella yhdessä perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Mikäli mahdollista, lapsille voidaan järjestää tilaisuuksia käyttää myös omaa äidinkieltään /-kieltään mutta ensisijainen vastuu lasten oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on perheellä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30; 40; 48.)

4.1.2 Päivähoitopaikan valinta

Hassisen (2005) mukaan monikulttuurista päivähoitoa on kehitetty 1900-luvulta lähtien, ja tämä prosessi jatkuu edelleen. Mahdollisuus saada lapsi monikieliseen päivähoitoon vaihtelee sen mukaan, osallistuuko lapsi yksityiseen vai yleiseen päivähoitoon, missä päin Suomea perhe asuu sekä millainen asema lapsen toisella äidinkielellä on ympäröivässä yhteiskunnassa. Usein lapsi sijoitetaan ensimmäiseen vapaaseen ja lähellä sijaitsevaan päivähoitopaikkaan sen enempää miettimättä. (Hassinen 2005, 143.)

Bakerin (2000) mukaan kaksikielisen lapsen lähettäminen valtakieliseen päiväkotiin saattaa sisältää riskin, että vallitseva kieli on syrjäyttää vähemmistökielen aseman lapsen arkielämässä (Baker 2000, 103-104). Halmeen & Vatajan (2011) mukaan lapsi elää erityisen kriittistä kielellistä kautta 1-2-vuotiaana, sillä tuolloin hän vasta harjoittelee eri kielten käyttötarkoituksia. Mikäli mahdollista, siirtyminen on parempi ajoittaa lapsen neljänteen ikävuoteen, jolloin lapsi usein hallitsee jo ensimmäisen kielen äänne- ja lauserakenteet. (Halme & Vataja 2011, 14-15.)

Lapsella tulisi olla mahdollisuus harjoitella tasapainoisesti molempia äidinkieliään rikkaassa kieliympäristössä kielellisen kehityksen ongelmien välttämiseksi (Halme & Vataja 2011, 14-15). Koska tämä harvoin onnistuu yksikielisessä päivähoitossa, osa vanhemmista olisi valmis viemään lapsensa monikieliseen päiväkotiin vahvistaakseen kodin vähemmistökielen asemaa. Bakerin (2000) mukaan erityisen järkevää tämä on silloin, mikäli lapsen vähemmistökielen osaaminen on yhä heikkoa päivähoiton aloitusajankohtana. Koska vallitseva kieli ympäröi lapsia lähes kaikissa heidän elinympäristöissään, kielen varsinainen esittely tulee ajankohtaiseksi vasta kuuden tai seitsemän vuoden iässä. Tällöin lapsi ehtii yhä oppia sujuvaksi valtakielen käyttäjäksi muutamassa vuodessa. (Baker 2000, 103.)

4.1.3 Toisen äidinkielen kehitystä tukevat toimintatavat

Päivähoidon aloitusvaiheessa lapsi saattaa puhua henkilökunnalle ja muille lapsille omaa äidinkieltään. Toisaalta Halmeen & Vatajan (2011) mukaan erityisesti pienten lasten kohdalla on tavallista, että lapsi läpikäy ”hiljaisen jakson”, jolloin hän keskittyy harjoittelemaan kielten malleja mielessään. Joillakin lapsilla tämä kausi jää kokonaan välistä, mutta osalla kielten puhumiseen rohkaistuminen voi viedä muutamasta kuukaudesta jopa vuoteen. Turvaa päiväkodin aloitukseen tuo esimerkiksi omakielisten lasten seura, ja mikäli mahdollista, omakielinen työntekijä, jonka kanssa lapsi voi puhua omaa äidinkieltään. (Halme & Vataja 2011, 22; 18.)

Varhaiskasvatuksen järjestämisessä lapsen oma äidinkieli huomioidaan kirjaamalla tiedot lapsen äidinkielen oppimisen tavoitteista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tämän suunnitelman laatimista edeltää vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan välinen keskustelutuokio, jossa vahvistetaan yhteistä kasvatuskumppanuutta. Joissain päiväkodeissa on lisäksi käytössä lapsen kielen kehityksen seurantaan suunnattu reissuvihko, johon kerätään kuvin ja sanoin teemoja, joita lapsen kanssa on käsitelty suomen kielen oppimistuokiolla. Näin vanhemmat voivat keskustella kotona samoista asioista kotona lapsen kanssa tämän toisella äidinkielellä. (Halme & Vataja 2011, 18.)

Halmeen & Vatajan (2011) mukaan Latomaa (2006) on tuonut tunnetuksi Suomessa alun perin englantilaisessa koulussa kehitettyä mallia, jossa yksi lasten äidinkielistä on kuukauden ajan erityishuomion kohteena. Kieltä opiskellaan pienimuotoisesti muiden toimintatuokioiden ohessa. Näin lapset oppivat kuukauden aikana muutamia perusfraaseja kaikista kielistä, ja mikä tärkeintä, heidän avoimuutensa muita kieliä kohtaan todettiin kasvaneen. (Halme & Vataja 2011, 17.) Samaa toimintamallia voitaisiin soveltaa myös varhaiskasvatukseen. Esimerkiksi aamupiirillä lapset voitaisiin toivottaa tervetulleeksi heidän omilla kielillään ja harjoitella yhdessä valmistamaan kunkin maan perinneherkkuja.

Aina päivähoitoryhmässä ei ole omakielisiä leikkitovereita tai lapsella mahdollisuutta käyttää omaa kieltä työntekijöiden kanssa. Tällöin perheiden vastuu toisen äidinkielen tukijana korostuu entisestään. Perheitä on tärkeää rohkaista

verkostoitumaan muiden saman kielisten perheiden kanssa sekä osallistumaan erilaisten järjestöjen tapahtumiin. Lisäksi henkilökunta voi pyytää vanhempia tuomaan päivähoitoon omakielistä materiaalia, kuten satukirjoja ja kasetteja, ja järjestää näin lapselle mahdollisuuksia olla kosketuksissa myös toiseen äidinkieliensä päivän aikana. (Halme & Vatja 2011, 18.)

Varhaiskasvatuksessa kielellisen ja kulttuurisen kohtaamisen malleina toimivat päivähoiton työntekijät. Tämän vuoksi toiminnan suunnittelun ja toteutuksen taustalla vaikuttavat aina kasvattajan omat arvot ja niiden suhde kielellisten vähemmistöjen kanssa toimimiseen. Mikäli varhaiskasvattaja osaa arvostaa lapsen kulttuuria ja kieltä, hän voi parhaimmillaan näyttäytyä lapselle voimaannuttavana aikuisena, johon voi huoletta luottaa ja turvautua. (Halme & Vataja 2011, 97-99.) Omien kulttuurisidonnaisten ajatusmallien ja ennakkoluulojen tiedostaminen voidaan nähdä edellytyksenä sekä kulttuurien onnistuneelle kohtaamiselle että henkilökohtaiselle ammatilliselle kasvulle (Halme & Vataja 2011, 103).

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miten lapsen toisen äidinkielen kehitystä voidaan tukea koti- ja päivähoitokontekstissa. Tarkastelu toteutetaan kaksikielisten perheiden äitien näkökulmasta. Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat:

1. Millä tavoin lapsen toisen äidinkielen kehitystä tuetaan kotiympäristössä?
  - a. Miten vanhemmat perustelevat päätöstään kasvattaa lapsistaan kaksikielisiä?
  - b. Millaiset tekijät tuen saatavuuteen vaikuttavat?
2. Millä tavoin lapsen kaksikielisyys on otettu huomioon päivähoitossa?
  - a. Millaisia keinoja lapsen toisen äidinkielen tukemiseen käytetään?
  - b. Mitä tyytyväisyyden aiheita ja kehittämisen kohteita vanhemmat näkevät päivähoiton toiminnassa?

Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena on tutustua vanhempien käyttämiin keinoihin heidän tukiessaan lapsen toisen äidinkielen kehitystä perheen arjessa. Miten vanhemmat perustelevat päätöstään kasvattaa lapsistaan kaksikielisiä ja millaiseksi heidän kielistrategiansa on muotoutunut? Millaisia konkreettisia tukikeinoja he käyttävät? Entä millaiset tekijät tuen saatavuuteen liittyvät?

Toisena tutkimustavoitteena on kuulla vanhempien ajatuksia siitä, millä tavoin päivähoito on huomionnut lapsen kaksikielisuuden sekä millaisia keinoja toisen kielen tukemiseen käytetään. Lopuksi esittelen vielä vanhempien jakamia tyytyväisyyden aiheita ja kehityksen kohteita päivähoiton toimintatapoja kohtaan.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Aineistonkeruu

Tutkimukseen osallistui viisi (5) kaksikielisten lasten äitiä, jotka asuvat perheineen Jyvässeudun alueella Keski-Suomessa. Kaksi perheistä oli yksilapsisia ja loppujen kolmen perheessä lapsia oli kaksi. Nuorin osallistujaperheiden lapsista oli juuri täyttänyt 2 vuotta ja heistä vanhin oli tutkimushetkellä 10-vuotias koululainen. Neljästä perheestä yksi oli valinnut lapsilleen englanninkielisen linjauksen päivähoidon, jossa käyttökielenä oli suomen lisäksi englanti. Muiden perheiden kohdalla päivähoidon kieli oli suomi.

Alkuperäiset perheiden osallistumiselle asettamani kriteerit olivat: 1) perheen lapsi/lapset ovat kaksikielisiä (suomi + muu kieli) 2) perheen lapset ovat päivähoitoikäisiä. En nähnyt perheen toisella kielellä olevan merkitystä tutkimuksen kannalta, vaan se saattoi olla mikä tahansa kieli. Tällä kertaa hyväksyin tutkimukseen myös yhden käytännössä kolmikielisen perheen, sillä koin kielen tukemisen keinojen olevan pitkälti samoja niin kaksi- kuin monikielisisä perheissä.

Aloitin perheiden etsinnän syyskuun 2016 alussa hyödyntämällä niin kutsuttua ”lumipalloefektiä”. Kuvailin lyhyesti tutkimukseni tavoitteet tuttavilleni ja pyysin heitä ottamaan yhteyttä, mikäli he tuntevat kaksikielisen perheen, jonka lapset ovat varhaiskasvatusikäisiä.

Otin yhteyttä mahdollisiin tutkimusperheisiin sähköpostitse, jolloin selitin lyhyesti tutkimukseni aiheen sekä tiedustelin perheiden halukkuutta osallistua tutkimukseen. Esitin myös kolme tarkentavaa kysymystä, joista ensimmäinen koski lasten käyttämiä kieliä ja ikää, toinen haastattelun mahdollista ajankohtaa ja kolmas haastattelun pitämipaikkaa. Näin varmistin tutkittavien sopivuuden tutkimukseeni. Koin tämän menetelmän toimivaksi kartoitustavaksi, sillä usein kaksikielisten perheiden verkostosta löytyy yksi tai useita samanlaisia perheitä.

Lopulta strukturoituun teemahaastatteluun valikoitui viisi (5) kaksikielisten lasten äitiä, joille lähetin valmiit tutkimuskysymykset sähköpostitse antaakseni perheille mahdollisuuden keskustella aiheesta etukäteen yhdessä puolison kanssa. Haastattelut toteutettiin viikoilla 42-43, ja keskusteluiden kesto vaihteli 24 minuutista 54 minuuttiin. Niistä kaksi (2) tapahtui haastateltavien kotona ja loput neljä (4) yliopiston tiloissa.

6.2 Laadullinen tutkimusote ja puolistrukturoitu teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Kiviniemen (2015) mukaan laadullista tutkimusta luonnehditaan usein prosessiksi, jossa ymmärrys tutkimustoiminnasta ja sen etenemisen eri vaiheista muotoutuvat vähitellen inhimillisen aineistonkeruun välineen eli tutkijan toimesta. Koska tavallisesti tutkijan pyrkimyksenä on tavoittaa tutkittavien näkemys tutkittavasta aiheesta, tällainen avoimuus on perusteltua. Laadullinen lähestymistapa edellyttää tutkijalta ennen kaikkea kykyä tiedostaa oman oppimistahtumansa eteneminen tutkimuksen kuluessa. Keskeistä on myös aineiston keruun ja teorian kehittämisen luonnollinen vuorovaikutteisuus. (Kiviniemi 2015, 74; 75; 79.)

Laadullisen tutkimuksen käytetyimpiä aineistokeruumenetelmiä ovat haastattelu, kysely, havainnointi sekä erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Omassa tutkimuksessani valitsin aineistonkeruumenetelmäksi puolistrukturoidun teemahaastattelun, jossa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71; 75.) Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tällaisessa haastattelussa kysymysten järjestys ja muoto pysyvät samana, mutta vastausvaihtoehdot ei ole erikseen määritelty (Eskola & Suoranta 1998, 64). Haastateltavat ovat siis vapaita vastaamaan omin sanoin.

Haastattelun etuihin kuuluu muun muassa sen joustavuus, mikä antaa tutkijalle mahdollisuuden vaikuttaa haastattelun kulkuun ja suunnata tiedonhankintaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Tämä sopi tutkimukseeni, sillä tiesin kaksikielisyyden laajaksi teemaksi, joka tuottaa moninaisia ja toisiinsa kytkeytyviä

vastauksia (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35). Pystyin siis tarkentamaan ja selventämään kysymysten asetteluani tilanteen niin vaatiessa. Vaikka pyrin esittämään kysymykset pääosin samassa järjestyksessä jokaisen haastateltavan kohdalla, välillä vastauksissa sivuttiin samanaikaisesti useita kysymyksiä, jolloin siirryin luonnollisesti eteenpäin haastattelurungossa.

Koska vastaajiksi suunnitellut henkilöt on valittu ennalta heidän henkilökohtaisen tietämyksensä vuoksi, voidaan varmistua siitä, että he osaavat myös vastata esitettyihin kysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Haastattelemillani vanhemmilla oli kaikilla henkilökohtaista kokemusta kaksikielisen lapsen kielellisestä tukemisesta oman jälkikasvunsa kautta, joten pystyin tutkijana luottamaan siihen, että heillä on tarpeeksi tietoa haastattelun tekoa varten.

Haastattelun heikkouksia verrattaessa esimerkiksi netissä täytettävään kyselylomakkeeseen on sen sitoutuminen tiettyyn aikaan ja paikkaan. Haastattelujen teko edellyttää tutkijalta myös perehtymistä sekä aiheeseen että haastattelijan rooliin ja tehtäviin. (Eskola & Suoranta 1998, 35.) Haastatteluajankohtien sopiminen onnistui varsin vaivattomasti. Omien aikataulujen ollessa joustavat, saivat haastateltavat päättää heille parhaiten sopivat ajan. Haastatteluiden tekoon valmistauduin etukäteen lukemalla metodikirjallisuutta sekä tekemällä harjoitushaastattelun nauhurin ja koehenkilön kanssa. Eniten aikaa vei haastatteluiden litterointi, sillä aineistosta muodostui lopulta hyvin laaja suhteutettuna kandidaatintutkielman tarpeisiin.

6.3 Aineiston analyysi

Tutkimukseni aineisto koostuu viidestä puolistrukturoidun teemahaastattelun menetelmin hankitusta kaksikielisen lapsen vanhemman haastattelusta, jonka analysoin sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan hyödyntää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä joko yksittäisenä metodina tai väljänä teoreettisena kehityksenä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Tämän tutkimuksen analyysitavaksi sisällönanalyysi valikoitui

sen vuoksi, että siinä etsitään tekstin merkityksiä, mikä on linjassa päätutkimuskysymyksen kanssa. Analyysin tavoitteena on järkevien johtopäätösten teko sen jälkeen, kun aineisto on ensin järjestetty tiiviiseen ja selkeään muotoon. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 108).

Tuomi & Sarajarven (2009) mukaan sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä keskeistä on aiempien tietojen, havaintojen ja tutkimusten merkityksellisyys analyysin toteutuksen tai lopputulosten kannalta, sillä tavoitteena on pyrkiä muodostamaan tutkimusaineistosta itsenäinen teoreettinen kokonaisuus. Kuitenkin tutkimuksen teossa on yleisesti noudatettu käytäntöä, jonka mukaan havainnot on järkevää perustella tieteellisillä teorioilla, ja tämän vuoksi aineistolähtöinen analyysi on todettu varsin vaikeaksi toteuttaa. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 95-96.)

Teoriasidonnaisessa tai teorialähtöisessä analyysissä analyysin ajatellaan nojaavan johonkin tiettyyn teoriaan tai ajatusmalliin. Tällöin tutkimukseen kuuluu olennaisena osana kyseisen mallin esittely, jonka mukaan tutkimuksen kannalta merkittävät käsitteet muodostetaan. Toisin sanoen, aineiston analyysin taustalla vaikuttaa aikaisempaan tietoon perustuva kehys. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 97.)

Tämän tutkimuksen analyysimuodoksi valikoitui teoriasidonnaista ja aineistolähtöistä analyysiä yhdistelevä teoriaohjaava analyysi, jossa teoria toimii analyysin etenemisen apuvälineenä. Tutkimuksen taustalla vaikuttivat muun muassa Bakerin (2011) jaottelu toisen äidinkielen tukemisen eri konteksteista, Hassisen (2005) ja Grosjeanin (2010) määritelmät koskien kaksikielisyyttä sekä Bakerin (2000) esittelemät kielistrategiat. Teoriaohjaavan analyysin päättely on logiikaltaan abduktiivista eli tarkoituksena on muodostaa uudenlaisia kokonaisuuksia valmiita teoreettisia malleja sekä aineistosta nousevaa tietoa yhdistelemällä. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 96-97.) Esimerkkinä tästä voitaisiin mainita yksi henkilö-yksi kieli- kielistrategian uudelleenjaottelu aineistosta nousseisiin käsitteisiin luonnollisesta, joustavasta ja johdonmukaisesta tukemisesta.

Tutkimuksen analyysi lähti liikkeelle litterointien jälkeisestä aineistoon tutustumisesta. Tulostin aineiston, ja kävin sen huolellisesti läpi muutamaan kertaan. Tämän jälkeen yliviivasin tutkimuskysymysteni kannalta merkittävät kohdat, joiden viereen merkitsin lyhyesti, mistä lainauksessa oli kyse. Haastateltavat erottelin merkinnöillä H1-H5 (H = haastateltava). Seuraavaksi erottelin nämä kohdat muusta aineistosta ja aloin luokitella niitä uuteen tiedostoon haastattelun teemojen alle. Mikäli joku lainauksista ei ollutkaan linjassa tutkimuskysymysteni kanssa, jätin sen pois tutkimuksesta. Lopuksi yhdistelin ilmauksia tyyppiesimerkkien luomiseksi ja ala- ja yläluokkien muodostamiseksi. Tarkemmin tämän tutkimuksen teoriaohjaavan sisällönanalyysin etenemistä voi tarkastella liiteosiosta löytyvän taulukon avulla (LIITE 3).

6.4 Eettiset ratkaisut

Tämä tutkimus noudattaa tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia ohjeita "Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen" (2012). HTK-ohjeen mukaisesti ihmistieteisiin luettavaa tutkimusta koskevat eettiset periaatteet voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen, joita ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tiedonsuoja (Kuula 2011, 161).

Eskola ja Suoranta (1998) jakavat tutkimuksen eettiset ongelmat tiedon hankintaan ja tiedon käyttöön liittyviin kysymyksiin. (Eskola & Suoranta 1998, 39). Itse keskityn tässä osiossa vain ensimmäisiin eli aineistonkeruuseen liittyviin eettisiin kysymyksiin, sillä en näe tutkimuksen julkaisemiseen liittyviä näkökulmia oleellisina kandidaatin tutkielmaa ajatellen. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tutkimuksen eettisen taustan ja tutkittavien suojan takana vaikuttavat ihmisoi-keudet, joiden mukaan tutkijan on 1) selvitettävä osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit 2) hankittava osallistujien vapaaehtoinen suostumus 3) varmistettava, että osallistuja tietää, mistä tutkimuksessa on

kyse 4) turvata osallistujien oikeudet ja hyvinvointi 5) oltava luovuttamatta luottamuksellisia tietoja ulkopuolisille 6) jätettävä osallistujat nimettömäksi 7) oltava vastuuntuntoinen osallistujia kohtaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131).

Koska tutkimukseni informantit ovat lasten vanhempia, ei tarvetta kaupungin tai päiväkotien suostumuksen hakemiselle ollut. Haastateltavia tiedotettiin tutkimuksen päätavoitteista sekä sen kertaluonteisuudesta sähköpostitse, jolloin he saivat vapaasti päättää, haluavatko osallistua tutkimukseen (Kuula 2011, 74-75). Heille annettiin myös mahdollisuus valita, tapahtuisiko haastattelu heidän omissa kodissaan, haastattelijan kodissa vai yliopiston tiloissa. Myös ajankohta sovittiin haastateltavien aikatauluja kunnioittaen. Näin pyrin vaikuttamaan siihen, että haastattelutilanteesta muodostuisi tutkittaville luonteva ja tutkimuksen kannalta hedelmällinen.

Haastateltavia ei ole tarkoituksenmukaisesti rajattu äiteihin, vaan myös perheiden isät olisivat niin halutessaan olleet tervetulleita osallistumaan tutkimukseen. Isien roolia on yritetty saada mukaan lähettämällä tutkimuskysymykset etukäteen haastateltaville, mutta vain muutama äideistä oli ehtinyt keskustella kumppaninsa kanssa aiheesta ennen haastattelua. Tulosten voidaan kuitenkin katsoa ilmentävän molempien vanhempien näkökulmia, sillä kaksikielisyys on aihe, jota perheet lähes poikkeuksetta puntaroivat yhdessä.

Itse haastattelutilanteessa esittelin aluksi lyhyesti teemahaastattelun rungon sen varalta, ettei haastateltava ollut ehtinyt tutustua kysymyksiin etukäteen. Muistutin myös haastateltavaa hänen oikeudestaan keskeyttää tai perua koko haastattelu, mikäli kokevat sen tarpeelliseksi (Kuula 2011, 62). Haastattelun lopuksi kerroin vielä lyhyesti tutkimuksen kulusta sekä todennäköisestä julkaisua-jankohdasta. Tutkielman valmistuttua haastateltavilla on mahdollisuus tutustua saatuihin tuloksiin sähköpostitse lähetettävän linkin kautta, ja kuulla näin muiden haastateltujen kokemuksista kaksikielisyyden tukemisesta koti- ja päivähoitoympäristössä.

Luottamuksellisuus ja anonymiteetti ovat kaksi keskeisintä käsitettä tiedon käsittelyssä (Eskola & Suoranta 1998, 42). Kuulan (2011) mukaan yksityisyyden-

suojalla varmistetaan, ettei tutkittavia ole mahdollista tunnistaa tutkimusjulkaisusta erityisesti, mikäli tutkittava aihe on arkaluontoinen (Kuula 2011, 76). Kaksikielisuuden tukemisen tapoja voidaan pitää varsin yleisenä ja arkisenakin teemana, josta tutkittavilla ei pitäisi olla vaikeuksia tai pelkoa puhua. Haastateltavien anonymiteetti on litteroinnin ja jatkokäsittelyn aikana suojattu peitenimien käytön muodossa. Perheiden asuinpaikaksi merkittiin yleisesti "Jyvässeutu" ja muista tiedoista ainoastaan perheessä käytetyt kielet sekä lapsien iät mainitaan valmiissa tutkimuksessa.

Kuulan (2011) mukaan luottamuksellisuudella tarkoitetaan, että haastateltavat voivat luottaa tutkijan antamaan lupaukseen aineiston käsittelystä ja käytötarkoituksesta. Tämän tutkimusprosessin aikana aineistoa on saanut tarkastella vain tutkija ja hänen ohjaajansa, ja sitä on hyödynnetty ainoastaan tämän tutkielman teossa. Koska tutkimusaineistoa voidaan säilyttää vain niin pitkään, kun se on tarpeen, tämän tutkimuksen aineisto, haastattelunauhut ja kaikki tutkittaviin liitettävä tieto tullaan poistamaan heti, kun tutkielma on hyväksytty ja linkki valmiiseen tutkimukseen on lähetetty tutkittaville sähköpostitse. (Kuula 2011, 76; 88.)

7 LAPSEN TOISEN ÄIDINKIELEN TUKEMINEN KOTONA JA PÄIVÄHOIDOSSA

1) KAKSIKIELINEN LAPSI KOTONA:

PERUSTELUT PÄÄTÖKSELLE	KIELISTRATEGIAN VALINTA	TOISEN ÄIDINKIELEN TUKEMISEN TAVAT	TUEN SAATAVUUTEEN LIITTYVÄT TEKIJÄT
-vanhemman oma kielitausta -oman kielen ja kulttuurin siirtäminen lapsille -kommunikaation mahdollistaminen -tulevaisuus-orientaatio	-yksi vanhempi-yksi kieli <ul style="list-style-type: none"> • luonnollinen tukeminen • joustava tukeminen • johdonmukainen tukeminen 	-kaupat ja asiointi -media -sosiaaliset suhteet -järjestöt ja tapahtumat -matkustelu	-paikkakunta -oma aktiivisuus ja vastuu -vähemmistökielen asema

2) KAKSIKIELINEN LAPSI PÄIVÄHOIDOSSA:

HENKILÖSTÖN SUHTAUTUMINEN LAPSEN KAKSIKIELISYYTEEN	TOISEN ÄIDINKIELEN TUKEMISEN TAVAT	TYTYTYVÄISYYS PÄIVÄHOIDON TOIMINTAAN
-vähemmistökielen näkyvyys/näkymättömyys -henkilökunnan asenteet	-tapaamiset päiväkodilla -kielen kehityksen tukeminen	-tyytyväisyyden aiheet -kehittämisen kohteet

Tutkimukseni pääkysymykseksi muotoutui; miten lapsen toisen äidinkielen kehitystä tuetaan perheessä ja päivähoitossa? Ensimmäisessä alakysymyksessä halusin kartoittaa, millä tavoin kaksikielisten vanhempien tukevat lapsen

toisen äidinkielen kehitystä kotiympäristössä. Näistä tukemiseen liittyvistä tekijöistä muodostui neljä alaluokkaa:

- 1) perustelut päätökselle
- 2) kielistrategian valinta
- 3) toisen äidinkielen tukemisen tavat
- 4) tuen saatavuuteen liittyvät tekijät

Toiseen tutkimuskysymykseen vastatessani keskityin tarkastelemaan kaksikielisuuden huomioimista ja siihen suunnattuja tukitoimia päivähoitossa. Lopuksi nostan vielä esiin vanhempien esittämiä tyytyväisyyden ja kehittämisen kohteita koskien päivähoiton ja kaksikielisuuden suhdetta. Luokiksi muodostuivat:

- 1) henkilöstön suhtautuminen lapsen kaksikielisyyteen
- 2) toisen äidinkielen tukemisen tavat
- 3) tyytyväisyys päivähoiton toimintaan

7.1 Toisen äidinkielen tukeminen perheessä

Niin täytyy sanoa, ettei me oikeestaan mitään hirveesti extra eforttia sille tehdä... Tai jotenkin tuntuu, että meil on espanja niin paljon läsnä tässä päivittäisessä elämässä. H2

Tässä luvussa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni eli esittelen, miten lapsen kaksikielisyyttä tuetaan kotiympäristössä. Aineiston analyysin tuloksena esiin nousi neljä tukemiseen liittyvää teemaa, joita ovat perustelut päätökselle, kielistrategian valinta, toisen äidinkielen tukemisen tavat sekä tuen saatavuuteen liittyvät tekijät.

7.1.1 Perustelut päätökselle

No ei hirveesti keskusteltu etukäteen, et oikeestaan se oli itsestään selvä, että molemmat vanhemmat halus omalle lapselleen sitten oman kielen. H3

Kaikki viisi tutkimukseeni osallistunutta perhettä olivat keskustelleet jollain tapaa kaksikielisyydestä ja kaksikielisestä kasvatuksesta jo ennen lasten syn-

tymää. Perustelut, joita vanhemmat esittivät kertoessaan päätöksestään, asettuivat neljään eri kategoriaan, joita ovat oman kielen ja kulttuurin siirtäminen, vanhemman oma kielitausta, kommunikaation mahdollistaminen sekä tulevaisuusorientaatio.

Ensimmäisessä kategoriassa lasten kaksikielinen kasvatusmalli näyttäytyi luonnollisena ja itsestään selvänä jatkumona kahden eri kielisen ihmisen liitolle, josta ei juurikaan keskusteltu etukäteen. Toisaalta oma kieli toimi myös välineenä siirtää lapsille kulttuurisia aineksia ja tapoja.

Toisessa kategoriassa nostettiin esiin vanhemman oman kielitaustan vaikutukset. Äideistä kaksi olivat kasvaneet kaksikielisessä perheessä, minkä vuoksi lapsen ja vanhemman kommunikointi kieli valikoitua kahden eri kielen väliltä. Eräs haastatelluista kertoi varttuneensa 1970-luvulla suomenruotsalaisessa perheessä, jonka äiti päätti olla puhumatta lapsilleen ruotsia puolikielisyyden pelon vuoksi. Myöhemmin saadessaan omia lapsia haastateltu kertoi olleensa hyvin tietoinen molempien kielten puhumisen hyödyistä. Kolmannen perheen kohdalla aiemmat kommunikointikieliset saivat väistyä vanhempien tehtyä päätöksen puhua tulevalle lapselleen vain omia äidinkieliään.

Kolmannessa kategoriassa perheen vähemmistökieli nähtiin lasten kommunikoinnin mahdollistajana puolison ja sukulaisten kanssa. Erään perheen isä ja toisen perheen äiti eivät esimerkiksi osanneet esikoisen syntyessä lainkaan suomea, jolloin oman vähemmistökielen käyttö oli ainoa vaihtoehto. Tärkeänä näkökulmana pidettiin myös sitä, että lapset pystyisivät kommunikoimaan sekä äidin että isän puolen sukulaisten kanssa.

Omalta osaltaan tutkimusperheiden kielivalintaan on vaikuttanut myönteinen tulevaisuusorientoituminen. Ajatus siitä, ettei kaksikielinen kasvatus mene missään tapauksessa "hukkaan", vaikutti olevan tärkeä kannustin tuen jatkamiselle. Kahden kielen osaamisen ajateltiin olevan pysyvä taito, jota on mahdollista kehittää eteenpäin esimerkiksi myöhemmin koulumaailmassa, vaikka lasten ajateltiin selviävän hyvin myös yhdellä äidinkielellä.

7.1.2 Kielistrategian valinta

.. älä nyt suomee puhu, puhu vaan nyt sitä omaa kieltä. H4

Toinen kaksikielisyyden tukemisessa puhuttanut tekijä oli kielistrategian valinta. Kaikki viisi tutkimusperheittäni kertoivat noudattavansa tutkimusten mukaan yleistä ja suositeltua yksi henkilö-yksi kieli-strategiaa, jonka mukaan molemmat vanhemmat puhuvat lapselleen omaa äidinkieltä. Aineistosta kuitenkin nousi esiin kolme erilaista lähestymistapaa noudattaa tätä menetelmää. Vaikka suurin osa perheistä pyrki johdonmukaiseen kaksikielisyyden tukemiseen, joustivat he periaatteissaan tilanteiden mukaan. Lisäksi niin sanottu luonnollinen tukeminen koettiin tärkeäksi suunnitellun toiminnan ohella.

Suurin osa vanhemmista painotti johdonmukaisen tukemisen merkitystä. Tarkkuus ja sinnikkyys yksi henkilö-yksi kieli- menetelmän käytössä nähtiin avaimena onnistuneeseen kahden kielen omaksumiseen. Osa äideistä huolestutti ajatus siitä, että valtakielen eli suomen käyttö molempien vanhempien kanssa saattaisi lopulta johtaa vähemmistökielen osittaiseen tai täydelliseen syrjäytymiseen. Tämän vuoksi vähemmistökieltä puhuvaa puolisoa pyrittiin kannustamaan mahdollisimman johdonmukaiseen ja rikkaaseen kielenkäyttöön.

Joustava tukeminen näyttäytyi haastatteluissa eräänlaisena luonnollisen ja johdonmukaisen tukemisen välimuotona. Tällaiseen lähestymistapaan saattoi tutkimusperheissä johtaa esimerkiksi vanhemman oma epävarmuus siitä, joutuuko lapsen vastaamatta jättäminen vähemmistökielen osaamisen heikkoudesta vai siitä, ettei lapsi yksinkertaisesti ole kiinnostunut kuuntelemaan. Osa vanhemmista kertoi käyttävänsä vähemmistökieltä myös keskenään, ja tämän vuoksi he saattoivat välillä lipsauttaa myös lapselle muutaman sanan kielen jäädessä "päälle". Eräs äiti kertoi käyttävänsä vähemmistökielen sanoja silloin tällöin niiden "hauskankuuloisuuden" vuoksi. Suurin osa vanhemmista ei kuitenkaan nähnyt tällaista satunnaista joustamista sinänsä haitallisena, vaan pikemminkin luovana kielenkäyttönä.

Kolmannen tavan toteuttaa yksi kieli-yksi vanhempi- kielistrategiaa määrittelin luonnolliseksi tukemiseksi. Näissä tapauksissa tukeminen näyttäytyi kahdella tavalla. Osa vanhemmista nosti esiin kielen läsnä olevuuden perheen

arjessa erityisesti silloin, kun vähemmistökieltä käytettiin myös vanhempien yhteisenä kielenä. Myös vähemmistökieltä puhuvan vanhemman ja lapsen suunnittelematon vuorovaikutus koettiin tärkeäksi. Tukemisen tavoista luonnollinen tukeminen näyttäytyi kaikkein vähiten strukturoituna ja pääosin spontaanina toimintana.

7.1.3 Toisen äidinkielen tukemisen tavat

Just ne kirjat, niin niitä aina pyydetään että jos joku tulee sieltä, niin toisivat ja sitten musiikki, sitä on helppo saada. Ja elokuvia, se tykkäis hirveesti kattoo dvd:tä... Se tuki siinä on myös yhteys sinne Iraniin, jossa kuulee sitä enemmän netin kautta, Skypen kautta, ne keskustelut sinne. H5

Kolmas pääluokka koskien lapsen toisen äidinkielen tukemista kotona käsittelee tukemisen eri tapoja. Haastattelemani perheet käyttivät arjessaan monipuolisesti erilaisia ympäristöjä vähemmistökielen kehityksen tukemisessa. Järjestin tukemisen tavat seuraaviin kategorioihin hyödyntäen lähtökohtana Colin Bakerin (2011, 5) jaottelua (LIITE 2):

1. palvelut ja asiointi
2. media
3. sosiaaliset suhteet
4. järjestöt ja tapahtumat
5. matkustelu

Ensimmäinen alakategoria käsittelee palveluiden ja asiointin merkitystä lapsen toisen kielen tukemisessa. Perheistä kaksi kertoivat hyödyntäneensä asiointitilanteita vähemmistökielen tukemisessa. Ulkomaan vierailut tarjoavat ymmärrettävästi paremmat puitteet tällaiselle harjoittelulle. Eräs äiti kertoi lapsensa toimineen tulkkina Suomesta vieraileville isovanhemmille. Toinen haastateltu taas mainitsi käyttäneensä vähemmistökieltä myös kotimaan etnisissä kaupoissa asioidessaan.

Neuvolan merkitys osana yhteiskunnan tukipalveluita korostui haastattelujen vastauksissa. Osa äideistä kertoi neuvolan seuranneen tarkoin lapsen kie-

lellistä kehitystä erityisesti vauva-aikana ja suhtautuneen positiivisesti vanhempien päätökseen kasvattaa lapsista kaksikielisiä. Yleisiin keskusteluaiheisiin kuuluivat lisäksi kaksikielisyyden mahdollinen viivästävä vaikutus sekä lapsen kielen vaihto ja siihen liittyvät toimintatavat.

Toisen alakategorian kohdalla perheet mainitsivat hyödyntävänsä lapsen toisen kielen tukemisessa audiovisuaalista ja painettua mediaa. Audiovisuaalinen media sisältää lastenohjelmat ja elokuvat, musiikin sekä kaikkien haastattelujen mainitseman pikaviestintäohjelma Skypen. Painetusta mediasta taas esiin nousivat kirjojen sekä kaksikielisyydestä kirjoitettujen tutkimusten merkitykset.

Elokuvista ja lastenohjelmista kysyttäessä muutamat vanhemmat mainitsivat hyödyntävänsä sosiaalista mediaa, kuten Youtubea etsinnöissään ja pohtivansa esimerkiksi Pikku Kakkosen korvaamista vähemmistökieliselä versiolla. Joskus lasten suosikiksi oli noussut jokin lastenohjelma, kuten Frozen, jonka katsomista he suosivat tietyllä vähemmistökielellä.

Musiikin käytössä vanhempia viehätti sen helppo saatavuus joko itse laulaen tai esimerkiksi Youtubesta etsien. Näissä tilanteissa nousi selvästi esiin perheiden suosima yksi henkilö-yksi kieli-strategia kunkin vanhemman laulaessa lapselle omalla äidinkielellään.

Viestintäpalvelu Skype oli kaikkien haastateltavien mukaan tärkeä väline, jonka avulla pidettiin yllä suhteita ulkomaan sukulaisiin. Yhteydenpitoväli vaihteli useasta kerrasta viikossa kuukausittain tapahtuvaan kuulumisten vaihtoon. Aina lapset eivät jaksaneet osallistua aktiivisesti Skypen käyttöön, mutta vanhemmat näkivät sen silti tärkeänä väylänä luoda vähemmistökielisiä keskustelutuokioita lapsen ja sukulaisten välille.

Kirjallisuuden käyttö nähtiin tärkeänä kielen kehitystä tukevana tekijänä, jossa vanhempien rooli oman äidinkielen käyttäjänä korostuu. Kirjoja on saatettu hankkia ulkomaanmatkojen yhteydessä tai saatu lahjoina sukulaisilta heidän vieraillessaan Suomessa.

Osa vanhemmista kertoi lukevansa kaksikielisyyteen liittyviä tutkimuksia saadakseen tieteellistä pohjaa omalle toiminnalleen. Kaksi äideistä pohti esimerkiksi vanhempien tutkimusten ristiriitaisuutta verrattuna nykytutkimukseen.

Aiemmin kaksikielisyyden ajateltiin hidastavan lapsen kielen kehitystä tai jopa aiheuttavan puolikielisyyttä, mutta nykytutkimus ei pääosin enää tue näitä väitteitä.

Kolmas tukemisen tapoihin liittyvä sisältöalue käsittelee perheen sosiaalisia suhteita puolisoon, tuttavaperheisiin ja sukulaisiin. Kaksi äideistä piti puolison tukea ensisijaisen tärkeänä kannustimena vähemmistökielen puhumiselle. Ensimmäinen heistä sai tukea omalta mieheltään ja toinen kertoi kannustavansa itse puolisoaan suunnitelmallisempaa kielen kehityksen tukemiseen.

Puolison lisäksi myös muiden sukulaisten tuki voi olla tärkeä voimavara. Eräs tutkimusperheiden äideistä kertoi oman isänsä kannustaneen häntä vähemmistökielen puhumiseen. Myös kyseisen äidin Suomessa asuva sisko pyrki tukemaan kieltä omalta osaltaan, mutta lopulta lapsen synnyttyä suomen kieli vei voiton.

Kaikki tutkimusperheet kertoivat ainakin yrittävänsä järjestää yhteisiä tapaamisia muiden kaksikielisten tuttavaperheiden kanssa. Ongelmalliseksi näiden tapaamisten järjestämisessä koettiin ajan rajallisuus sekä se, että monien perheiden lapset osasivat erinomaisesti dominoivaa kieltä eli suomea. Lisäksi yksi perheistä oli vasta muuttanut Jyväskylään ja etsi yhä sopivaa vähemmistökieltä puhuvien perheiden yhteisöä.

Neljäs toisen äidinkielen tukemiseen liittyvä alakategoria käsittelee järjestöjä ja tapahtumia. Vähemmistökieltä tukevista järjestöistä selkeimmin esiin nousi Jyväskylässä sijaitseva Monikulttuurikeskus Gloria. Osa perheistä oli kuulunut Gloriasta, muttei aikatauluhaasteiden vuoksi ollut ehtinyt osallistumaan tapahtumiin. Toiset taas käyttivät Glorian palveluita aktiivisesti, tai olivat jopa itse mukana järjestelyissä. Kielikursseja järjestävistä tahoista mainittiin muun muassa Jyväskylän Moskeija sekä kansalaisopistojen palvelut.

Viides ja viimeinen merkittävä kielen kehityksen tukimuoto on matkustelu. Perheet kertoivat havainneensa autenttisella kieliympäristöllä olleen monia merkittäviä vaikutuksia. Kun vähemmistökieli osoittautuu ainoaksi ymmärrettäväksi kommunikointikieleksi, se tukee lasten motivoitumista puhumiseen ja näin

kielen kehitys nopeutuu. Tutkimuksen ainoa kolmikielisten lasten äiti nosti lisäksi esiin mielenkiintoisen havainnon siitä, kuinka yhden vähemmistökielen käyttö ulkomailla kehitti osaltaan myös perheen toista vähemmistökieltä.

7.1.4 Tuen saatavuuteen liittyvät tekijät

Mutta ehkä siinä pitää olla itekin aktiivinen ja hakeutua niihin ympyröihin, missä sitä voi käyttää. H3

Seuraavaksi esittelen kolme haastatteluissa esiin nousutta tuen saatavuuteen liittyvää tekijää, joita ovat:

1. paikkakunta
2. oma aktiivisuus ja vastuu
3. vähemmistökielen asema

Monet haastatelluista kuvailivat Jyväskylän palvelutarjontaa varsin suppeaksi verrattuna pääkaupunkiseutuun. Jyväskylää kohtaan ei osoitettu suuria odotuksia kaksikielisen toimintakulttuurin suhteen, sillä palvelujen tason ja monipuolisuuden nähtiin nousevan kaupungin ja siellä asuvan vähemmistöyhteisön koon mukaisesti.

Omalla vähemmistökielellä ei aina ole saatavilla kielen tukemiseen suunnattuja tapahtumia tai jos on, niistä ei välttämättä tiedoteta laajasti. Tämän vuoksi tutkimusperheiden vanhemmat kertoivat tottuneensa olemaan itse aktiivisia ja selvittelemään asioita. Vastuu lapsen vähemmistökielen tukemisesta nähtiin olevan pääasiassa sillä vanhemmalla, joka kieltä puhuu.

Haastatteluissa osan vähemmistökielistä ajateltiin olevan paremmassa asemassa tuen saamisen suhteen kuin toiset kielet. Tällaisena kielenä nähtiin ensisijaisesti englanti, joka nyky maailmassa nähdään merkittävänä kansainvälisenä asiointikielenä. Kielen merkittävyys saattaa myös vaihdella kaupungista toiseen, jolloin syntyy eräänlaisia kielten "kasaumia", kuten eräs äideistä painotti.

7.2 Toisen äidinkielen tukeminen päivähoitossa

Tämmösiä pieniä sitten vaan.. niinku et huomioidaan että se on kokonainen lapsi ja siinä kokonaisessa lapsessa on muitakin kieliä. H4

Tässä luvussa vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni eli esittelen, millä tavoin kaksikielisyys on otettu huomioon päivähoitossa sekä nostan esiin vanhempien esittämiä tyytyväisyyden ja kehittämisen kohteita. Luokiksi muodostuivat:

1. henkilöstön suhtautuminen lapsen kaksikielisyyteen
2. toisen äidinkielen tukemisen tavat
3. tyytyväisyys päivähoiton toimintaan

7.2.1 Henkilöstön suhtautuminen lapsen kaksikielisyyteen

Tämä tän vuotinen opettaja ei puhu suomea ollenkaan, joka saattaa olla hyvä mutta sit ei myöskään kuule niitä pieniä avuntarpeita. Mut kyl on jotenkin niinku ujompi ihmisenä... Viime vuotiseen englanninopettajaan vertaan niin oli hyvin avoin ja kovaääninen ja leikkivä. Että otti paljon kontaktia kaikkiin lapsiin mutta mä en oo vielä ainakaan nähny tältä opettajalta samanlaista sitten. Että saapi nähdä. H4

Suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, ettei lapsen toinen äidinkieli näy päivähoiton arjessa juuri lainkaan. Tämä on toisaalta ymmärrettävää, sillä viidestä perheestä neljän tapauksessa lapset kävivät suomenkielisessä päivähoitossa. Muina syinä vähemmistökielen kuulumattomuudelle esitettiin pienen lapsen kommunikoinnin vaikeaselkoisuutta, jolloin eri kieliä on vaikea erottaa toisistaan sekä mahdollista päivähoitossa esiintyvää kielellistä ujoutta.

Lapsen vähemmistökieli nousi näkyväksi tutkimusperheiden päivähoitossa vain kahdessa tapauksessa. Ensimmäisessä tapauksessa lapsen päivähoiton aloitusta edelsi kotijakso vähemmistökieltä puhuvan vanhemman kanssa, jolloin hän saattoi käyttää kielen sanoja myös päivähoitossa. Kaksi äideistä päätti auttaa päivähoiton henkilökuntaa valmistamalla sanakirjan, joka sisälsi perussanaston sekä suomeksi että lapsen toisella äidinkielellä. Äidit kuitenkin kokivat, että sanakirja jäi päivähoitossa varsin vähälle käytölle.

Toisessa tapauksessa eräs perheistä oli valinnut lapsilleen englanninkielisen linjauksen päiväkodin vahvistaakseen vähemmistökielen asemaa lapsen elämässä. Tällöin englantia oli luonnostaan läsnä suomen rinnalla päivähoidon arjessa. Kieliopetuksen intensiivisyys nousi asteittain aivan pienten ryhmän loruilusta esiopetuksen toteuttamiseen yhteistyössä niin sanotun natiivipuhujan kanssa.

Lapsen kaksikielisyyden huomioon ottamiseen vaikuttavat osaltaan myös asenteet, jotka saattavat vaihdella suurestikin päivähoidon eri yksiköiden ja työntekijöiden välillä. Eräs äiti kertoi esimerkin motivoituneesta, itsekin kaksikielisen taustaan omaavasta henkilökunnan jäsenestä, joka työskenteli hänen lapsensa ryhmässä tämän aloittaessa päivähoidossa. Perehtyneisyys kaksikielisyyden teemaa kohtaan näkyi työntekijän myönteisessä asenteessa ja kiinnostuksessa lapsen kielen kehitystä kohtaan. Kun kyseinen henkilö vaihtoi työpaikkaa, suhtautuminen lapsen kaksikielisyyteen muuttui täysin neutraaliksi.

Myös omalla persoonalla ja ikäryhmällä saattoi olla vaikutusta kielen käytön halukkuuteen. Kielipainotteisen päivähoidon lapsilleen valinnut äiti oli havainnut ryhmässä lähes vuosittain vaihtuvien, englantia äidinkielenään puhuvien opettajien välillä suuria eroja. Siinä missä osa opettajista oli oikein avoimia ja kontaktinhakuisia, osoittautuivat jotkut luonteeltaan varsin ujoiksi, mikä vähensi vähemmistökielisiä vuorovaikutustilanteita ja heikensi lasten kielen kehitystä. Koska kyseisellä päiväkodilla oli kielipainotteinen linjaus, suurin osa muusta henkilökunnasta puhui ja ymmärsi sujuvasti englantia. Kuitenkin osa iäkkäämmistä työntekijöistä ei mielellään käyttänyt kieltä vanhempien kanssa keskustellessaan.

7.2.2 Toisen äidinkielen tukemisen tavat

No just, meillä oli vasukeskustelu viime viikolla (naurahtaa)! Keskusteltiin just siitä että.. että me ylläpidetään kaksikielisyyttä täällä kotona ja sitten siellä on suomen kieli käytössä. H2

Lapsen toisen äidinkielen kehitystä tuettiin tutkimusperheiden mukaan päivähoidossa pääasiassa erilaisten tapaamisten sekä kielen kehityksen tukemi-

seen keskittyvien toimintojen muodossa. Tapaamiset koostuivat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan eli vasuun liittyvistä vanhemman ja henkilökunnan välisistä keskusteluista sekä vanhempainilloista.

Kolme viidestä äidistä mainitsi kaksikielisyyden olleen osa vasukeskusteluja. Tapaamisissa oli muun muassa painotettu vanhempien ensisijaista vastuuta vähemmistökielen tukemisessa sekä keskusteltu yksityiskohtaisesti lapsen kielellisistä tarpeista. Eräs äiti kertoi lisäksi saaneensa vasukeskustelun yhteydessä vanhemmille suunnatun opasvihkosen liittyen kaksikielisyyteen. Kahdella äideistä oli kokemus, ettei lapsen kaksikielisyyttä oltu sivuttu juuri lainkaan vasukeskusteluiden aikana. Syynä nähtiin erityisesti lapsen taitavuus vallitsevan kielen eli suomen kielen käytössä.

Vanhempainilloissa kaksikielisyyden teemaa on yritetty ottaa mukaan eri tavoin. Eräessä päiväkodissa vanhempien äidinkielet oli huomioitu vanhempainillan alussa lausumalla tervetulosanat kaikkien läsnä olevien omilla kielillä. Monet vanhemmat kokivat vanhempainillan ilmapiirin myönteiseksi ja henkilökunnan avoimeksi uusille ideoille. Yhdessä on pohdittu monia asioita, kuten sitä, miten lapsen toisen äidinkielen kuulumiseen päivähoidossa tulisi suhtautua. Myös tulkki on saattanut osallistua tilaisuuteen, mikäli tälle on ollut tarvetta.

Kielen kehityksen tukeminen päivähoidossa on vanhempien mukaan keskittynyt pääasiassa vallitsevan kielen eli suomen tukemiseen. Suomen kieltä tuetaan esimerkiksi laulujen ja satujen lukemisen muodossa. Lapsen toisen äidinkielen tukemisesta kysyttäessä kaksi äideistä mainitsi esikoululaisille kuuluvasta, koulun oman äidinkielen opetusta pohjustavasta toiminnasta. Opetukseen ilmoittautuminen, aikataulujen selvittäminen ja lapsen kuljettaminen opetuskalalle jäivät kuitenkin vanhempien vastuulle.

7.2.3 Tyytyväisyys päivähoidon toimintaan

Mut ei mulla siihen kuten sanoinkin niin oo mitään odotuksia. Kyl se ois silleen vähän epärealistista odottaa.. No tietysti jos ois joku espanjankielinen päiväkotini niin se ois eri asia. H2

Haastattelun lopuksi pyysin vanhempia jakamaan ajatuksia toteutuneesta

yhteistyöstä kodin ja päivähoidon välillä liittyen lapsen kaksikielisyyden tukemiseen. Yleisesti haastatellut vaikuttivat varsin tyytyväisiltä, eikä heillä myöskään ollut erityisiä vaatimuksia tai odotuksia päivähoidon suhteen. Vastuun toisen äidinkielen tukemisesta tiedostettiin kuuluvan pääasiassa perheelle. Eräs äiti vertasi suomalaisen päivähoiton tarjoamaa tukea yhdysvaltalaisten ystäviensä kokemuksiin, ja kertoi olevansa ylipäättään tyytyväinen suomalaiseen koulutusjärjestelmään.

Tavallisista yksikielisistä päivähoitopaikoista puhuttaessa vanhemmat saivat ymmärtävänsä käytettävissä olevien resurssien rajallisuuden. Haasteellisen kaksikielisyyden tukemisesta tekee kielen kirjo; yhdessä päiväkodissa saattaa olla kymmeniä eri kansalaisuuksia ja kieliä. Tällöin esimerkiksi omakielisen hoitajan palkkaaminen osaksi lasten arkea saattaa olla hyvin vaikeaa, ellei mahdollonta. Kielipäiväkotien ajateltiin olevan tässä suhteessa paremmassa asemassa, ja näin ollen myös niiden palveluilta odotettiin enemmän.

Muutamia kehityskohteitakin nousi esiin. Eräs äiti esitti toiveen siitä, että päiväkodin tarjoamista kaksikielisyysspalveluista, kuten toisen äidinkielen opetuksesta eskarivaiheessa, tiedotettaisiin paremmin. Toisen äidin mukaan toiminta olisi lisäksi tärkeää suhteuttaa ryhmän lasten kehitystasoon jo suunnitteluvaiheessa. Osalla vanhemmista oli myös konkreettisia toteuttamisideoita. Esimerkiksi lapsen kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehitystä voitaisiin tukea tutustumalla koko ryhmän taustoihin, ja kokoamalla niistä lasten juuria ilmentävä puu erilaisine lehtineen. Toinen äiti nosti lisäksi esiin valta- ja vähemmistökielen rinnakkaisopetuksen mahdollisuuden kielellisten tuokioiden aikana.

Kaksi- ja monikielisyys itsessään voi parhaimmillaan toimia uusien näkökulmien avaavana ja rikastavana tekijänä, joita voidaan tuoda esiin pieninä tai suurina vivahteina päivähoiton arjessa. Hyvä esimerkki tästä ovat ulkomaalaistaustaiset työntekijät tai ryhmässä vierailevat vaihto-opiskelijat, joiden kautta lapset voivat oppia eri kielen perustanastoa ja saada tietoa monenlaisista kulttuureista. Vanhempien mielestä kaksikieliset lapset voivat myös itse, ikätaso ja aikuisen tuki huomioiden, toimia oman vähemmistökielensä erityisasiantuntijoina.

8 POHDINTA

8.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin lapsen toista äidinkieltä voidaan tukea koti- ja päivähoitoympäristössä. Tutkimuksen otoksen muodostivat viisi (5) kaksikielisten lasten äitiä, joita haastateltiin puolistrukturoitua teemahaastattelua hyödyntäen. Aineisto analysoitiin teoriaohjauksen sisällönanalyysin avulla.

Kaikki viisi kaksikielistä tutkimusperhettä ilmaisivat valinneensa perheensä kielistrategiaksi monien tutkimusten suosittelman (mm. Hassinen 2005; Baker 2011) yksi kieli-yksi henkilö- kasvatusmallin, jonka mukaan vanhemmat käyttävät kukin omaa äidinkieltään lasten kanssa. Aineistosta nousi esiin kolme erilaista painotusta toteuttaa tätä strategiaa: johdonmukainen, joustava sekä luonnollinen tukeminen. Kaikki perheet kertoivat pyrkivänsä johdonmukaiseen lähestymistapaan, mutta tukevansa lapsen kielen kehitystä myös joustavin ja luonnollisin menetelmin tilanteesta riippuen.

De Houwerin (2009) mukaan aiemmin keskenään yksikielisestä parista saattaa esikoisen syntymän johdosta muotoutua luonnostaan kaksikielinen, kukin omaa äidinkieltään lapselleen puhuva perhe. Joskus taas pari on jo entuudestaan kaksikielinen, jolloin lapsen syntymällä ei välttämättä ole suurta vaikutusta parin toimintatapoihin. (De Houwer 2009, 4.) Omalta taustaltaan kaksikielisten vanhempien tulee kuitenkin päättää, millä kielellä he tulevat kommunikoimaan lapsensa kanssa (Baker 2000, 68). Tämän tutkimuksen haastatelluista kaksi äitiä joutuivat tällaisen päätöksen eteen. Ensimmäinen äiti teki ratkaisun kommunikointikielen hyödyllisyyden ja yleisyyden mukaan ja toisen äidin kohdalla yhteinen kieli valikoitui luontevasti lapsen syntyessä.

Vanhemmat perustelivat päätöstään kasvattaa lapsistaan kaksikielisiä neljän eri teeman kautta: kielen ja kulttuurin siirtäminen lapsille, vanhemman oma kielitausta, kommunikaation mahdollistaminen sekä tulevaisuusorientaatio. De Houwerin (2009) mukaan kaksikielisyys voi näyttäytyä joko itsestään selvänä

kasvatustapana tai tietoisena valintana, jonka eduista ja haitoista keskustellaan jo ennen lapsen syntymää (De Houwer 2009, 4). Yhteneväisyyttä on nähtävissä myös haastateltavien kertomuksissa, sillä osa pareista kertoi keskustelleensa kumppaninsa kanssa kaksikielisen kasvatuksen teemoista etukäteen ja joillekin valinta näyttäytyi lähinnä itsestään selvänä.

Vanhempien tulevaisuusorientaatio näyttäytyi pääosin myönteisenä, mikä osaltaan tuki heidän päätöstään kasvattaa lapsistaan kaksikielisiä. Vaikka aiemmin osa tutkimuksista ehdotti, että kaksikielisyys voisi aiheuttaa lapsen puolikielisyyttä, nykytutkimusten mukaan pienillä lapsilla on luonnollinen valmius oppia kahta kieltä samanaikaisesti heti syntymästään (Baker 2011, 11; Ahonen, Määttä, Meronen & Lyytinen 2014, 83). Tätä muutosta kuvaa hyvin erään haastatellun kertomus siitä, kuinka hän 1970-luvulla varttui suomenruotsalaisessa perheessä, jonka äiti päätti olla puhumatta lapsilleen ruotsia puolikielisyyden pelon vuoksi. Myöhemmin saadessaan omia lapsia haastateltu kertoi olleensa hyvin tietoinen molempien kielten puhumisen hyödyistä.

Haastatteluissa ilmeni, että kaksikielisten lasten vanhemmat käyttävät monipuolisesti erilaisia tukemisen tapoja toisen äidinkielen vahvistamiseen ja ylläpitämiseen. Tiivistettynä nämä keinot voidaan jakaa viiteen eri ulottuvuuteen, joita ovat palvelut ja asiointi, media, sosiaaliset suhteet, järjestöt ja tapahtumat sekä matkustelu. Käytin luokittelussa lähtökohtana Bakerin (2000, 5) esittelemää taulukkoa (LIITE) erilaisista kielikonteksteista, jota vertasin omasta aineistostani esiin nousseisiin tukemisen tapoihin. Matkustelu oli aineiston teemoista ainoa, jota Baker ei maininnut taulukossaan.

Tuen saatavuuteen vaikuttavat haastateltavien mukaan erityisesti paikkakunta, vanhempien oma aktiivisuus ja vastuu sekä vähemmistökielen asema. Monet haastatelluista kuvailivat Jyväskylän palvelutarjontaa varsin suppeaksi verrattuna pääkaupunkiseutuun, sillä palvelujen tason ja monipuolisuuden nähtiin nousevan kaupungin ja siellä asuvan vähemmistöyhteisön koon mukaisesti. Myös Halme & Vataja (2011) ovat maininneet etnisen yhteisön koon vaikuttavat palvelujen saantiin ja laatuun (Halme & Vataja 2011, 23).

Haastatellut kertoivat tottuneensa olemaan itse aktiivisia ja hakeutumaan tarjolla olleiden palvelujen piiriin saadakseen apua vähemmistökielen tukemiseen. Lisäksi osan vähemmistökielistä ajateltiin olevan jo lähtökohtaisesti paremmissa asemassa tuen saatavuuteen liittyen kuin toiset kielet. Halmeen & Vatajan (2011) mukaan toisen äidinkielen ylläpidon merkitystä ei usein kyseenalaisteta, mikäli se on kansainvälisesti tunnustetussa asemassa, kuten englanti tai paikallisesti virallisessa asemassa, kuten Suomessa ruotsi. Sen sijaan ei-viralliset kielet saattavat joutua väheksytyyn asemaan. (Halme & Vataja 2011, 17.)

Päivähoidon mahdollisuuksien tukea lapsen toisen kielen kehitystä todettiin olevan kotikontekstia heikommat. Toisaalta tämä on ymmärrettävää, sillä valtakunnallisten asiakirjojen, kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan ensisijainen vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on perheellä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 48). Perheiden kuvailut päivähoidon ja lapsen kaksikielisyyden suhteesta tiivistyivät kolmeen eri teemaan, joita ovat henkilöstön suhtautuminen lapsen kaksikielisyyteen, toisen äidinkielen tukemisen tavat sekä tyytyväisyys päivähoidon toimintaan. Lapsen toinen äidinkieli nousi näkyväksi vain kahdessa tapauksessa; silloin, kun vanhemmat olivat valinneet lapselleen englanninkielisen linjauksen päivähoidon tai silloin, kun lapsi itse käytti vähemmistökielisiä sanoja päivähoidossa.

Henkilökunnan asenteiden nähtiin vaikuttavan lapsen toisen kielen huomiointiin ottamiseen päivähoidossa. Halmeen ja Vatajan (2011) mukaan omat ennakkoluulonsa tiedostava ja arvostavasti lapsen kieleen ja kulttuurin suhtautuvat varhaiskasvattaja voi parhaimmillaan näyttäytyä lapselle voimaannuttavana aikuisena (Halme & Vataja 2011, 97-99). Eräs haastatelluista äideistä kertoi motivoituneesta, itsekin kaksikielisen taustaan omaavasta henkilökunnan jäsenestä, jonka perehtyneisyys kaksikielisyyden teemaa kohtaan näkyi myönteisessä asenteessa ja kiinnostuksessa lapsen kielen kehitystä kohtaan. Kun kyseinen henkilö vaihtoi työpaikkaa, suhtautuminen lapsen kaksikielisyyteen muuttui täysin neutraaliksi.

Tutkittavien mukaan kaksikielisyyden tukemisen tavat perustuivat pääasiassa erilaisiin päivähoitossa järjestettäviin tapaamisiin sekä yleiseen kielen kehityksen tukemiseen. Valtakieleltä eli suomea tuettiin muun muassa satujen ja yhteislaulujen kautta. Vähemmistökielen tukemisen tavoista mainittiin ainoastaan esikoululaisille tarjottu oman äidinkielen opetus, joka sekin järjestetään muita kuin päivähoiton tiloja hyödyntäen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan tällaisia tilaisuuksia, joissa lapsi pääsee käyttämään omaa äidinkieltään, tulisi pyrkiä järjestämään mahdollisuuksien mukaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 48).

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen yhdessä lapsen vanhempien ja henkilökunnan kanssa nähtiin merkittävässä roolissa kaksikielisyyden tukemisen kannalta. Halmeen ja Vatajan (2011) mukaan lapsen oma äidinkieli huomioidaan yhteisen keskustelun jälkeen kirjaamalla tiedot lapsen äidinkielen oppimisen tavoitteista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (Halme & Vataja 2011, 18). Tämä on osa Varhaiskasvatustien (2015) määräystä, jonka mukaan varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee toimia yhdessä lapsen ja tämän huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi (Varhaiskasvatustien 2015, 2a6).

Parhaiten kaksi- ja monikielisyyden esiin tuominen päivähoiton arjessa onnistuu tutkittavien mukaan pienimuotoisesti toteutettuna. Eri kielten perustannasta sekä kulttuuritietoutta voidaan oppia esimerkiksi ulkomaalaisten työntekijöiden tai vaihto-opiskelijoiden vierailujen aikana. Vanhempien mielestä kaksikieliset lapset voivat myös itse, ikätaso ja aikuisen tuki huomioiden, toimia oman vähemmistökielensä erityisasiantuntijoina. Hyvä esimerkki tästä on Halmeen & Vatajan (2011) mukaan Latomaan (2006) englantilaisesta koulumenetelmästä kehittämä malli, jossa jokaista lasten äidinkielistä opiskellaan vuorollaan kuukauden ajan pienimuotoisesti muiden toimintatuokioiden ohessa (Halme & Vataja 2011, 17).

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lapsen toisen äidinkielen tukemisen tapoja kotona ja päivähoitossa. Saadun aineiston perusteella vaikuttaa

siltä, että lapsen toisen äidinkielen tukeminen tapahtuu pääasiassa kotiolosuhteissa sekä muissa ympäristöissä, johon vanhemmat ovat tarkoituksellisesti ha-
keutuneet vahvistaakseen vähemmistökielen asemaa. Vaikka kodeissa hyödyn-
netään monipuolisesti erilaisia kielen kehityksen tukemisen tapoja, päivähoiton
osuus tuen tarjoamisessa jää usein vähäiseksi. Osaltaan tämä selittyy ryhmien
kielellisellä monimuotoisuudella sekä päiväkotien rajallisilla resursseilla. Tämä
toimintamalli pohjautuu myös virallisten asiakirjojen kuten Varhaiskasvatus-
suunnitelman perusteiden (2016) linjaukseen siitä, että vanhemmat ovat ensisi-
jaisesti vastuussa lapsen toisen äidinkielen tukemisessa (Varhaiskasvatussuun-
nitelman perusteet 2016, 48).

Koska koti ja päivähoito ovat usein varhaiskasvatusikäisen lapsen tärkeim-
mät kielelliset vuorovaikutusympäristöt, olisi myös päivähoiton hyvä olla tietoi-
sia vanhempien kaksikielisestä kasvatustavasta ja tukea heitä siinä parhaiden
kykyjensä mukaan. Yleisesti ottaen tämän tutkimuksen vanhemmat olivat tyyty-
väisiä toteutuneeseen yhteistyöhön liittyen lapsen kaksikielisyyteen, mutta he
esittivät myös muutamia konkreettisia kehittämissuhteita, jotka päivähoitoa
järjestävien yksiköiden olisi tärkeää huomioida. Nämä toiveet koskettavat erityi-
sesti tavallista päivähoitoa, sillä haastateltavien mukaan kielipäiväkodeilla on
suurempien resurssien vuoksi paremmat edellytykset keskittyä lapsen toisen äi-
dinkielen tukemiseen.

Eräs äiti halusi nostaa esiin tiedottamisen tehostamisen liittyen vähemmis-
tökielen tukemiseksi tarjolla oleviin palveluihin, kuten esiopetusikäisen toisen
äidinkielen opetukseen. Lisäksi vanhempien mielestä monikielistä toimintaa jär-
jestettäessä olennaista on suhteuttaa se ryhmän lasten kehitystasoon sekä toteut-
taa yhteisesti kaikkien lasten kanssa. Näin voidaan tutkia esimerkiksi jokaisen
lapsen omaa kielellistä ja kulttuurista identiteettiä ilman, että kaksi- tai monikieliset lapset nousisivat keskiöön. Myös valta- ja vähemmistökielen rinnakkaisope-
tuksen mahdollisuudet tulisi ottaa lähempään tarkasteluun, ja hyödyntää täl-
laista opetustapaa esimerkiksi tutustumalla eri kielten kirjoitusasuun tai äännei-
siin.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Laadullisen tutkimuksen piirissä luotettavuutta on ollut perusteltua arvioida uskottavuuden (credibility), siirrettävyyden (transferability), varmuuden (dependability) ja vahvistuvuuden (confrimability) kriteerein (Tuomi ja Sarajärvi 2011, 138-139). Näiden käsitteiden suomennokset ja tulkinnat vaihtelevat eri tutkijoiden kesken. Seuraavassa hyödynnän Eskola & Suorannan (1996) määritelmää.

Uskottavuuden kriteerin avulla mitataan, vastaavatko tutkijan tekemä käsitteellistäminen ja tulkinta tutkittavien käsityksiä (Eskola & Suoranta 1996, 153). Tämän tutkimuksen informanttien eli kaksikielisten lasten vanhempien voidaan ajatella olevan jollain tapaa kaksikielisyyden tukemisen asiantuntijoita, sillä aihe on ollut läsnä heidän arjessaan siitä lähtien, kun he tekivät päätöksen kaksikielisen kasvatustutkimuksen valinnasta. Lisäksi haastattelurunko pyrittiin muodostamaan mahdollisimman yksiselitteiseksi ja selkeäksi. Ainut tieteellinen keskusteluissa toistunut käsite oli yksi henkilö-yksi vanhempi-kielistrategia, mutta se osoittautui kaikille haastateltaville ennestään tutuksi.

Siirrettävyydellä tarkoitetaan tulosten siirrettävyyttä toiseen kontekstiin tiettyjen ehtojen täytyessä. Näitä ehtoja ovat esimerkiksi informanttien riittävä määrä ja tutkimuksen laatu. Mikäli nämä ehdot eivät täyty, siirrettävyyden ei voida katsoa toteutuvan parhaalla mahdollisella tavalla. (Eskola & Suoranta 1996, 153.) Tämän tutkimuksen toteutus on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkoin, mikä nostaa osaltaan tutkimuksen laadukkuutta. Kuitenkin informanttien määrä on varsin suppea (5) , ja lisäksi aineisto on kerätty yhden kaupungin alueelta (Jyväskseutu). Näin ollen saatuja tuloksia ei voida katsoa laajemmin yleistettäviksi, mutta niiden sisältämä tieto lapsen toisen äidinkielen tukemisen tavoista voidaan nähdä sinänsä arvokkaana.

Varmuutta arvioitaessa pyritään ottamaan huomioon tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttaneet tekijät. (Eskola & Suoranta 1998, 153.) Esimerkki tällaisesta virhetekijästä on melu. Haastatteluista kaksi (2) toteutettiin kotiolosuhteissa perheen lasten ympäröivänä. Näistä tapauksista toisessa haastattelu aloitettiin äidin toiveesta keittiön pöydän ääressä perheen isän ja lapsen ruokaillessa

vieressä. Kun taustahälyn taso huomattiin liian korkeaksi nauhoitusta ajatellen, haastattelu siirrettiin rauhallisempaan huoneeseen. Tämän välikohtauksen ei voida kuitenkaan nähdä vaikuttaneen suoraan tutkimuksen tuloksiin, sillä keskeytyksen sattuessa keskustelu oli vasta edennyt perhettä koskeviin taustakysymyksiin.

Vahvistuvuuden Eskola ja Suoranta (1998) määrittelevät koskemaan aikaisempien aiheesta tehtyjen tutkimusten antamaa tukea saaduille tutkimustuloksille ja tulkinnoille (Eskola & Suoranta 1996, 153). Myös tutkijan subjektiivisuutta suhteessa tutkimusaiheeseen on syytä tarkastella. Tämän tutkimuksen lähtökohdiana oli se, ettei tutkijalla ollut juurikaan aikaisempaa tietoa kaksikielisyyden tukemisen tavoista, mikä osaltaan ohjasi kyseisen aiheen valintaan. Tutkijan voidaan siis katsoa olleen avoin kaikenlaisille tutkimustuloksille. Tätä avoimuutta vahvistettiin myös tarjoamalla tutkittaville mahdollisuus nostaa esiin omia näkökulmiaan varsinaisten haastattelukysymysten läpikäynnin jälkeen.

Tuomi & Sarajärven (2009) mukaan luotettavuuden pohdinnan tulisi sisältää myös arvion tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen käytetystä kirjallisuudesta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 159). Tähän tutkimukseen pyrittiin käyttämään mahdollisimman uusia ja tieteellisesti kestäviä artikkeleita ja teoksia sekä suomen että englannin kielellä. Mikäli osa lähteistä on vanhempia, tämä johtuu siitä, että kyseessä on kaksikielisyyden tai tutkimuksen teon kannalta merkittävä ja perustavanlaatuinen lähde (mm. Eskola & Suoranta 1998; Tuominen 1999).

Vaikka kaksikielisyydestä ja sen kehityksestä on itsessään tehty runsaasti tutkimusta, en onnistunut löytämään aiempia tutkimuksia, joiden näkökulma olisi yhdistellyt sekä kodin että päivähoiton tukemisen tapoja liittyen lapsen toisen äidinkielen tukemiseen. Tämä tutkimusaihe kaipaisi siis jatkotutkimuksia sekä suurempaa otantaa eri puolilta Suomea, sillä kuten haastateltavat mainitsivat, esimerkiksi paikkakunta voi liittyä suuresti palvelujen saatavuuteen ja laatuun. Koska tämä tutkimus toteutettiin kaksikielisten lasten vanhempien näkökulmasta, olisi jatkossa merkittävää tutkia myös päivähoiton henkilöstön ajatuksia kaksi- tai monikielisen opetuksen ulottuvuuksista tavallisessa päivähoitossa.

Näin saataisiin selville nykyinen tilanne koskien lapsen kaksikielisuuden kokonaisvaltaista tukemista koti- ja päivähoitoympäristössä.

LÄHTEET

- Ahonen, T., Määttä, S., Meronen, A & Lyytinen P. 2003. Kielenkehityksen vaikeudet. Teoksessa: Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Baker, C. 2011. Foundations of bilingual education and bilingualism. Bristol: Multilingual Matters.
- Baker, C. 2000. A parents' and teachers's guide to bilingualism. 2nd edition. Great Britain: Biddles Ltd.
- Bosch, L. & Sebastián-Gallés, N. 1997. Native language recognition abilities in four-month-old infants from monolingual and bilingual environments. *Cognition*, 65 (1), 33-69.
- De Houwer, A. 2009. An introduction to bilingual development. Bristol, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters.
- Grosjean, F. 2010. Bilingual: Life and Reality. London: Harvard University Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Halme, K & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Tammi: Helsinki.
- Hassinen, S. 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Jyväskylä: Gummerus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Juan-Garau, Maria & Pérez-Vidal, Carmen. 2001. Mixing and pragmatic parental strategies in early bilingual acquisition. *Journal of Child Language* 28 (1), 59-86.
- Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 74-87.
- Korkman, M., Stenroos, M, Mickos, A., Westman, M., Ekholm, P. & Byring, R. 2012. Does simultaneous bilingualism aggravate children's specific language problems? *Acta Paediatrica*, 101 (9). 946-952.

- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Laakso, M. 2014. Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä. Teoksessa: Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T., & Ketonen, R. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lainiala, L. & Säävälä, M. 2012. Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja. Suomalaisten solmimat kaksikulttuuriset avioliitot. Helsinki: Väestöliitto.
- Lapsen oikeuksien sopimus. 1989.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettyna/>
- Lyytinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa: Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T., & Ketonen, R. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Morris, M. & Korpijaakko-Huuhka, A. 2009. Kaksikielisten vanhempien kielen käyttö lapselle suunnatussa puheessa. Neljä tapaustutkimusta. Puhe ja kieli, 29(1), 15–25.
- Pietikäinen, S., Dufva, H & Mäntylä, K. 2010. Monikielisyys liikkeessä monikielisen perheen kielelliset resurssit. Garant, M. & M. Kinnunen (toim.) . AFINLA-E: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia, (2), 17-30 .
- Piller, I. 2002. Bilingual parents talk: The discursive construction of hybridity. Amsterdam: John Benjamins.
- Teiss, K. 2007. Varhaislapsuuden merkitys oman äidinkielen ylläpitämisessä ja kaksikieliseksi kehittymisessä. Teoksessa S. Latomaa (toim.) Oma kieli kullaan kallis – opas oman äidinkielen opetukseen. Helsinki: Opetushallitus 16-25.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. painos. Helsinki: Tammi.
- Tuominen, A. 1999. Who decides the home language? A look at multilingual families. International journal the sociology of language 140 (1), 59-76.
- Tilastokeskus. 2015. Maahanmuutto. Solmitut avioliitot.
<http://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/solmitut-avioliitot>
- Tilastokeskus. 2015 Maahanmuutto. Ulkomaan kansalaiset.
<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/index.html/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaan-kansalaiset>
- Varhaiskasvatuslaki 2015. Yleisiä säännöksiä.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150580>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Taustakysymykset:

- perheessä käytetyt kielet
- lasten lukumäärä & iät

Teema 1: Lapsen toisen äidinkielen tukeminen kotona

Kaksikielisen lapsen vanhemmuus:

- Miten päädyitte kasvattamaan lapsestanne kaksikielisen? Millaisia keskusteluja kävitte ennen päätöstä?
- Käytättekö ns. yksi vanhempi- yksi kieli-menetelmää? Jos ette, millainen kielistrategia perheellänne on?

Kaksikielinen lapsi:

- Kumpi kieli on mielestäsi vahvemmassa asemassa? Miksi?
- Millä kielellä/kielillä lapset puhuvat keskenään? Mitä kieltä lapsi käyttää puhuessaan sinulle? Entä kumppanillesi?
- Käyttääkö lapsi eri kieliä riippuen ympäristöstä (esim. koti vs. päivähoito)?

Kotiympäristön tuki kielenkehityksessä:

- Millä tavoin tuette lapsenne toisen äidinkielen kehitystä kotona?
- Mikä toimii hyvin ja missä olisi mielestänne parannettavaa?

Muun ympäristön tuki kielenkehityksessä:

- Onko tuttavapiirissänne ihmisiä, jotka puhuvat lapsenne toista äidinkieltä? Onko lapsellanne mahdollisuutta harjoitella kieltä heidän kanssaan?
- Järjestetäänkö kotipaikkakunnallanne jotain tapahtumia, joissa lapsi voisi tavata toista äidinkieltään puhuvia ihmisiä?
- Onko teillä yhteys kumppaninne kotimaan sukulaisiin, joiden kanssa lapsi voisi harjoitella toista äidinkieltään?

Haluatko vielä lisätä jotain liittyen lapsenne toisen äidinkielen tukemiseen kotona?

Teema 2: Lapsen toisen äidinkielen tukeminen päivähoitossa

Päivähoidon toimintatavat:

- Miten lapsenne kaksikielisyys on otettu vastaan päivähoitossa?
- Huomioidaanko lapsen kaksikielisyys esimerkiksi vasukeskusteluissa ja toiminnan suunnittelussa? Millä tavoin?

Päivähoidon tuki kielenkehityksessä:

- Miten lapsen kielen kehitystä tuetaan päivähoitossa yleisesti?
- Entä miten kaksikielisen lapsen kielen kehitystä tuetaan?
- Onko lapsen ja päivähoitohenkilökunnan välinen kielellinen vuorovaikutus mielestänne toimivaa?

Kodin ja päivähoitoyhteistyö:

- Millaisena näette päivähoitoyhteistyön liittyen kaksikielisyyteen?
- Mihin olette tyytyväisiä? Entä millaisia kehittämiskohtia haluaisitte nostaa esiin?

Haluatko vielä lisätä jotain liittyen lapsen toisen äidinkielen tukemiseen päivähoitossa?

Liite 2. Erilaiset kielikontekstit Bakerin (2011, 5) mukaan.

EXAMPLES OF LANGUAGE TARGETS	EXAMPLES OF LANGUAGE CONTEXTS
1) Nuclear family	1) Shopping
2) Extended family	2) Visual and auditory media
3) Work colleagues	3) Printed media
4) Neighbors	4) Cinema/discos/theater/concerts
5) Friends	5) Work
6) Religious leaders	6) Correspondence/email/telephone/official communication
7) Teachers	7) Clubs, societies, organizations, sporting activities
8) Presidents, Principals, other leaders	8) Leisure and hobbies
9) Bureaucrats	9) Religious meetings
10) Local community	10) Information and communications technology

Liite 3. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin eteneminen.

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ
Mä pohdin kyllä jossain vaiheessa että kumpaa mä puhun, katalaani vai espanja. Koska mulla on vielä kaks. H1	Vanhemman oma kieliasta	Perustelut päätökselle	TOISEN ÄIDINKIELEN TUKEMINEN PERHEESSÄ	LAPSEN TOISEN ÄIDINKIELEN TUKEMINEN KOTONA JA PÄIVÄHOIDOSSA
No ei hirveesti keskusteltu etukäteen, et oikeestaan se oli itsestään selvä että molemmat vanhemmat halus omalle lapselleen sitten oman kielen. H3	Oman kielen ja kulttuurin siirtäminen lapselle			
...lasten isä ei oo varsinkaan sillon ku lapset oli pienempiä ni ei oo osannu juurikaa suomea. Et se ei oo ees voinu kommunikoida heidän kanssaan suomeksi. H3	Kommunikaation mahdollistaminen			
Se varmaan ainakin että tuo puhuminen ei enää.. ei se loppu, ei se häivy, se pysyy niin kauan ku mä oon hengissä ainakin. H1	Tulevaisuusorientaatio			
Se vaan pitää ite muistaa että aika tiukasti puhuis sitä omaa kieltään että se tuntuis olevan kuitenkin se kaikista tärkein. H2	Johdonmukainen tukeminen	Kielistrategian valinta		
Jossain vaiheessa mä epäilin että ymmärtääköhän mua ku välillä kun mä puhuin espanjaa niin ei tullu mitään reaktioita. Niin siinä vaiheessa mä melkein automaattisesti vaihoin kieltä. H1	Joustava tukeminen			

<p>Niin täytyy sanoo, ettei me oikeestaan mitään hirveesti extra eforttia sille tehdä... Tai jotenkin tuntuu, että meil on espanja niin paljon läsnä tässä päivittäisessä elämässä. H2</p>	<p>Luonnollinen tukeminen</p>			
<p>Se oli viisivuotias kun se toimi tulkkina. Mun appivanhemmat oli siellä (Espanjassa) ja Valtteri kävi niitten kanssa esimerkiksi kaupassa. H1</p>	<p>Palvelut ja asiointi</p>	<p>Toisen äidinkielen tukemisen tavat</p>		
<p>Just ne kirjat, niin niitä aina pyydetään että jos joku tulee sieltä, niin toisivat ja sitten musiikki, sitä on helppo saada. Ja elokuvia, se tykkäis hirveesti kattoo dvd:tä... Se tuki siinä on myös yhteys sinne Iraniin, jossa kuulee sitä enemmän netin kautta, Skypen kautta, ne keskustelut sinne. H5</p>	<p>Media</p>			
<p>Ja isäni oli sitä mieltä että totta kai kun lapset oppii suomea siellä Suomessa niin tottakai sinä puhut sitä englantii heille. H4</p>	<p>Sosiaaliset suhteet</p>			
<p>On ihan niinku espanjakielisten perheiden tapahtumia, johon pyritään aina menemään vaikka se on vaan kerran kuussa.. Siellä sitten joskus on enemmän vaan että aikuiset puhuvat espanjaa ja lapset leikkivät yhdessä. Ja toisinaan on ihan että luodaan satuja espanjaks ja luetaan yhdessä tai katsotaan joku tai lauletaan espanjaks. H4</p>	<p>Järjestöt ja tapahtumat</p>			
<p>Kyllä siellä käydäänkin niinkun vuosittain. Kyl vaikka sit nuorempi poika ku se oli vuos pari sitten isänsä kanssa pari kuukautta Egyptissä ni kyl se huomaa että siinä ajassa se puhuu jo tosi hyvin sitä. H3</p>	<p>Matkustelu</p>			

Jollain mittakaavalla Jyväskylä on suuri mutta tässä asiassa kuitenkin pieni... Ennen asuttiin Tampereella ni siellä oli jo tosi paljon enemmän tapahtumia ku siellä oli paljon enemmän niitä iranilaisia ja se yhteisö paljon aktiivisempi. H5	Paikkakunta	Tuen saatavuuteen liittyvät tekijät		
Mutta ehkä siinä pitää olla itekin aktiivinen ja hakeutua niihin ympyröihin, missä sitä voi käyttää. H3	Oma aktiivisuus ja vastuu			
Varmaan sit jos on vaikka joku englanti toisena kielenä niin se on helpompi täällä kun on englanninkielisiä päiväkoteja ja kouluja ja.. kaikkee. H3	Vähemmistökielen asema			
Sillon kun esikoinen alotti niin hän oli ollu vuoden kotona isän kanssa että mun piti ihan silloin kirjottaa heille sanakirja.. Muutenkin vauvan sössötys saattaa tulla silleen ettei välttämättä ymmärrä mutta nyt oli et ees saatu arvattu. H4	Vähemmistökielen näkyvyys	Henkilöstön suhtautuminen lapsen kaksikielisyyteen	TOISEN ÄIDINKIELEN TUKEMINEN PÄIVÄHOIDOSSA	
En mä usko että millään tavalla. Koska se niitten suomen kielen taito on kuitenkin niin vahva että ei ollu missään tapauksessa ongelmia. H1	Vähemmistökielen näkymättömyys			
..hän oli siis tosi myönteinen et siinä jotenkin näky se et hänellä oli semmonen henkilökohtanen palo siihen ja hän oli kauheen et voiku hienoo ku on kaksikielinen ja mitä sa-	Henkilökunnan asenteet			

noja ja tällä tavalla. Mut sitten ku henkilö vaihtu ni sen jälke-keen oikeestaan ei oo millään tavalla.. Essi on niinku kaikki muutkin siinä. H5				
No just, meillä oli vasukeskustelu viime viikolla! Keskus- teltiin just siitä että.. Ja just sitä että me ylläpidetään kaksi-kielisyyttä täällä kotona ja sitten siellä on suomen kieli käytössä. H2	Tapaamiset päiväko- dilla	Toisen äidinkielen tu- kemisen tavat		
Ja sittenhän nyt niinku eskari-iässä voi alottaa arabian opiskelun. H3	Kielen kehityksen tu- keminen			
Mä oon tosi tyytyväinen siihen että mä en odota päivähoi- dosta tai keneltäkään että ne jotenkin tekee mitään sen eteen että mun lapset tietäisivät espanjan kulttuurista tai kielestä, koska mä koen että se on mun tehtävä. H1	Tyytyväisyyden ai- heet	Tyytyväisyys päivä- hoidon toimintaan		
Sit se ehkä vois olla semmonen kehittämiskohta tavallaan että niistä palveluista kerrotaan enemmän. Niinku tiedote- taan että nyt pitäis hakee vaikka sinne arabian kouluun. H3	Kehityksen kohteet			